

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางในการส่งเสริมการจัด การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน เขตการศึกษา 12 เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ชัดเจนยิ่งขึ้นผู้วิจัยได้ ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อที่สำคัญดังนี้

1. ความเป็นมาและแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. พฤติกรรมการสอนของครู
5. พฤติกรรมการเรียนของผู้เรียน
6. การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
7. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความเป็นมา และแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

โรเจอร์ (Rogers , 1969) คือผู้คิดค้นและใช้คำว่า “เด็กเป็นศูนย์กลาง (child – centered)” เป็นครั้งแรก และต่อมามีคำซึ่งแสดงถึงแนวคิดการจัดการเรียนรู้ในลักษณะคล้ายกัน อีกหลายคำ เช่น active learning, participatory learning หรือ learner independence แต่ปัจจุบันคำว่าเด็กเป็น ศูนย์กลางนั้น เราเปลี่ยนมาใช้คำว่า “ผู้เรียนเป็นสำคัญ” คือ การจัดประสบการณ์ เรียนรู้ ที่มีผู้เรียน เป็นหัวใจสำคัญ

โดย คาร์ล อาร์ โรเจอร์ ได้นำหลักการของ Client – Centred มาประยุกต์ใช้ในการจัด การเรียนการสอน และได้กล่าวถึงครูผู้สอนว่าครูจะต้องเชื่อ และศรัทธาในความเป็นมนุษย์ความเชื่อ และความไว้วางใจจะช่วยให้บุคคลพัฒนาศักยภาพของตน ครูต้องจริงใจ ไม่เสแสร้งและต้องพยายาม สื่อให้ผู้เรียนทราบถึงความรู้สึกนึกคิดด้านดีที่ครูมีให้เขา รวมทั้งให้เกียรติทั้งในแง่ความรู้สึกและ ความคิดเห็น (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2541, หน้า 5 – 6)

แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีพื้นฐานมาจากแนวคิดของฌอง ฌาคส์ รูสโซ นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส (ค.ศ. 1712 – 1778) ผลงานด้านการศึกษาของเขาในเรื่อง Emile or Education แสดงแนวคิดชัดเจนว่า เด็กสามารถเรียนรู้ได้โดยไม่จำเป็นต้องมีใครบอก สิ่งสำคัญในการให้ความรู้กับเด็กจึงไม่ใช่การสอนแต่เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดด้วยตนเอง

จอห์น ดิวอี้ ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก นักการศึกษาคนสำคัญของสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1859 – 1952) เชื่อว่าความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กจะต่างกันไปตามประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมบรรยากาศประชาธิปไตย และสังคมที่เปิดโอกาสให้เด็กคิดและทำในสิ่งที่ชอบจะทำให้เด็กพัฒนาความรู้ได้อย่างรวดเร็ว (สานปฏิรูป, ปีที่ 4 ฉบับที่ 39, หน้า 23)

มีผู้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนไว้ดังนี้

ชนาธิป พรกุล (2544 , หน้า 50) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การเรียนรู้ที่เกิดจากการคิด การค้นคว้า การทดลอง และการสรุปเป็นความรู้โดยตัวของผู้เรียนเอง ผู้สอนจะมีบทบาทหน้าที่จากการถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้วางแผนจัดการชี้แนะและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจึงหมายถึงการจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543, หน้า 21) กล่าวว่ากระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ที่หลากหลายผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

วิวัฒนาพร กระจับทุกซ์ (2542, หน้า 11) กล่าวว่าการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด ทั้งทางร่างกาย สติ ปัญญา สังคม และอารมณ์ โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลแวดล้อม การสรุปความรู้ด้วยตนเอง และการได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 54-55) กล่าวว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดเป็นความพยายามในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด คือการเป็นผู้ที่เก่ง ดี และมีความสุข โดยดำเนินการทุกวิถีทางที่สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด ความต้องการและสภาพชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งในด้านผลของการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องเป็นผู้ลงมือเรียนรู้ด้วยตนเอง

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ แนวทางที่มุ่งพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนโดยเน้นให้ความสำคัญกับผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความต้องการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบการเรียนรู้ของตน ซึ่งแนวคิดนี้นำไปสู่หลักในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางดังจะได้นำเสนอต่อไป

หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการสอนแบบใหม่ที่มีลักษณะแตกต่างจากการสอนดั้งเดิมทั่วไปที่เคยชินกัน แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอาจจะไม่ใช่คำตอบเดียวสำหรับครู หรืออาจไม่ใช่วิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุด อาจจะมีวิธีการอื่น ๆ อีกหลากหลายวิธีที่เหมาะสมกับสถานการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่างกันไป แต่วิธีการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคือวิธีการหนึ่งที่มีคุณค่า เพราะเป็นการจัดการเรียนรู้ที่จะสนับสนุนให้ความเชื่อว่า “มนุษย์ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะบรรลุศักยภาพสูงสุดของตน 100%” บรรลุในวิธีการนี้ผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมเต็มที่ต่อการเรียนรู้ของตน โดยหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541, หน้า 9 – 10) กล่าวไว้มีดังนี้

1. ผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน โรเจอร์ (Rogers, 1969 อ้างถึงใน วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2541, หน้า 9) กล่าวไว้ประโยคหนึ่งว่า “ข้าพเจ้าทราบที่ข้าพเจ้าไม่สามารถสอนสิ่งใดให้แก่ใครได้ ข้าพเจ้าทำได้เพียงแค่จัดสิ่งแวดล้อมที่จะทำให้เขาสามารถเรียนรู้ได้เท่านั้น” ผู้เรียนจึงเป็นเจ้าของการเรียนรู้ บทบาทของครูเป็นผู้สนับสนุน (supportor) และเป็นแหล่งความรู้ (resource person) ของผู้เรียน ผู้เรียนจะรับผิดชอบตั้งแต่เลือกและวางแผนสิ่งที่ตนจะเรียนหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือก และจะเริ่มดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการศึกษาค้นคว้ารับผิดชอบการเรียนตลอดจนประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. เนื้อหาวิชามีความสำคัญและมีความหมายต่อการเรียนรู้ ความสำเร็จของหลักการข้อนี้อยู่ที่การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกที่เขาจะเรียน ปัญหาในการควบคุมห้องเรียนจะหมดไป หากนักเรียนได้ทำในสิ่งที่ตนเลือก ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ปัจจัยสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วย เนื้อหาวิชา ประสบการณ์เดิมของผู้เรียนและความต้องการของผู้เรียน การเรียนรู้ที่สำคัญและมีความหมายจึงขึ้นอยู่กับ “สิ่งที่จะสอนและวิธีที่จะสอน”

3. การเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จหากผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ครูกับผู้เรียนส่วนมากคุ้นเคยกับระบบการให้รางวัล หรือ การลงโทษ แต่ระบบนี้ไม่จำเป็นต้องใช้เลย หากผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้นั้นด้วยตนเองผู้เรียนจะไม่ต้องการรางวัลใด ๆ หากเขาได้ทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ได้ค้นพบข้อคำถามและคำตอบใหม่ ๆ รางวัลภายใน (intrinsic reward) คือ รางวัลที่

จิตใจเขาได้รับจากความสนุกสนานในการเรียน การค้นพบสิ่งใหม่ ๆ การพบประเด็นที่ท้าทายและความสามารถในการเรื่องใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการบรรลุผลสำเร็จของงานที่พวกเขาเริ่มด้วยตนเอง ในการจัดการเรียนการสอนครูไม่ควรใช้การชมเชย การตำหนิ หรือการวิพากษ์วิจารณ์เชิงลบ ผู้เรียนจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการประเมินความสำเร็จของตนเองและได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนและครูในสิ่งที่เป็นพฤติกรรมด้านดี เช่น การมีส่วนร่วมกับเพื่อน การทำงานประสบผลสำเร็จ การมีความรับผิดชอบงาน การรู้จักแบ่งปัน และความพยายามเชิงสร้างสรรค์

4. สัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เรียนการสนทนากัน เป็นการปฏิสัมพันธ์กันที่ยังไม่เพียงพอ การปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีคุณภาพเป็นสิ่งที่สำคัญ โรเจอร์ (Rogers, 1969 อ้างถึงใน วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2541, หน้า9-10) ได้อธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในลักษณะช่วยเหลือกันในกลุ่มว่า “เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมความเจริญงอกงาม การพัฒนา การเติบโตเป็นผู้ใหญ่ การปรับปรุงวิธีการทำงาน และการจัดการกับชีวิตของแต่ละบุคคล” สัมพันธภาพที่เท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มจึงเป็นสิ่งสำคัญแม้ว่าจะมีสมาชิกบางคนมีบทบาทมากกว่าคนอื่น ๆ ในการให้ความช่วยเหลือ เนื่องจากมีประสบการณ์ และความรู้ที่มากกว่าสมาชิกอื่น ๆ ก็ตาม

5. ครูคือผู้อำนวยความสะดวก และเป็นแหล่งความรู้ในการจัดการเรียนการสอน แบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูจะต้องมีคุณสมบัติ และทักษะบางด้านที่แตกต่างจากครูแบบเก่าครูจะต้องมีความสามารถที่จะค้นพบความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน สามารถคิดได้หลากหลายแบบ เป็นแหล่งความรู้ที่ทรงคุณค่าของผู้เรียนและสามารถค้นคว้าหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับผู้เรียน สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การสื่อสารระหว่างบุคคลในการเรียนรู้ประสบผล คือ ปฏิภาณไหวพริบ ทักษะอารมณ์ขัน และความเต็มใจที่จะเรียนของผู้เรียน แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความเต็มใจของครูที่จะช่วยเหลือโดยไม่มีเงื่อนไข ครูจะให้ทุกอย่างแก่ผู้เรียนไม่ว่าจะเป็น ความเชี่ยวชาญ ความรู้ เจตคติ และการฝึกฝน โดยผู้เรียนมีอิสระที่จะรับหรือไม่รับการให้ นั่นก็ได้ ผู้เรียนมีโอกาสเห็นตนเองในแง่มุมที่แตกต่างจากเดิม หลักการการเรียนรู้นี้ไม่เพียงเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังมุ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวผู้เรียนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมุ่งให้ผู้เรียนมองเห็นตนเองแตกต่างออกไป กลายเป็นบุคคลที่ตัวเขาอยากจะเป็นปฏิบัติตนในลักษณะที่เป็นผู้ใหญ่มากขึ้นรับเอาเป้าหมายที่ใกล้เคียงความเป็นจริงยิ่งขึ้นสำหรับตนเองมาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมเปิดเผยตนเองต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ มากขึ้นไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ที่กำลังดำเนินไปภายนอกหรือภายในตนเอง

6. ผู้เรียนมีโอกาสมองเห็นตนเองในแง่มุมที่แตกต่างจากเดิม หลักการเรียนรู้นี้ไม่เพียงเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังมุ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งให้ผู้เรียนมองเห็นตนเองแตกต่างออกไปกลายเป็นผู้มีความมั่นใจในตนเอง และควบคุมตนเองได้มากขึ้นกลายเป็นบุคคลที่ตัวเขา

อยากจะเป็นปฏิบัติคนในลักษณะที่เป็นผู้ใหญ่มากขึ้นรับเอาเป้าหมายที่ใกล้เคียงความเป็นจริงยิ่งขึ้น สำหรับตนเองมาใช้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมเปิดเผยตนเองต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ มากขึ้นไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ที่กำลังดำเนินไปภายนอก หรือภายในตนเอง

7. การศึกษา คือการพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนหลาย ๆ ด้านพร้อมกันไป การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาผู้เรียนหลาย ๆ ด้านคุณลักษณะ ด้านความรู้ ความคิด และอารมณ์ความรู้สึก จะได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ขณะที่ผู้เรียนกำลังคิด เขากำลังรู้สึก และขณะที่เขากำลังรู้สึก เขากำลังคิด

การเรียนการสอนแบบเดิมจะเน้นให้ความสนใจที่จะพัฒนาผู้เรียนเฉพาะด้านความรู้ ความคิด (cognitive) ขณะที่ด้านอารมณ์ความรู้สึก (affective) ได้รับความสนใจน้อยมาก การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจ และสามารถจัดการกับความรูสึกของตนเองและผู้อื่นได้ และจะเป็นการพัฒนาอารมณ์ความรู้สึกไปพร้อม ๆ กับการพัฒนา เนื้อหาด้านความรู้ ความคิดรวมถึงการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (วัฒนาพร ระเบียบทุกข์, 2541, หน้า 9-11)

ข้อดีของการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการสอนแบบใหม่ที่มีลักษณะแตกต่างจากการสอนดั้งเดิมทั่วไปที่เคยชินกัน โดยมีข้อดีดังต่อไปนี้ (วัฒนาพร ระเบียบทุกข์, 2541, หน้า 15-16)

1. ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตน เพราะผู้เรียนแต่ละคนต่างก็มีความคิดความเห็นประสบการณ์และความชำนาญด้านต่าง ๆ ติดตัวมาด้วยกันทุกคน อาจจะมากน้อยต่างกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความสำคัญต่อผู้เรียนมากที่จะได้มีโอกาสร่วมแสดงความรู้ ความคิดเห็นแลแลกเปลี่ยนประสบการณ์
2. ผู้เรียนมีโอกาสได้ใช้ประสบการณ์ที่เรียนมาก่อนแล้ว เพราะการเรียนการสอนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้นกิจกรรมที่จัดในลักษณะปลายเปิดจะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการเติมรายละเอียดลงไป ดังนั้น กรอบแนวคิดอันเดียวกันอาจจะมีรายละเอียดแตกต่างหลากหลายวิธี เมื่อผู้คิดอยู่ต่างกลุ่มกันจะทำให้ค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นได้อีก
3. ผู้เรียนให้ความสนใจบทเรียนมากขึ้น เพราะผู้เรียนจะต้องปฏิบัติกิจกรรมที่ครุ มอบหมาย และสนใจอยากรู่ว่าตนจะต้องทำอะไรบ้างเพราะไม่รู้ตัวล่วงหน้ามาก่อน
4. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากเพื่อนในกลุ่ม เพราะแต่ละคนมีพื้นฐานทางด้านเนื้อหา วิชา หรือระดับภาษาต่างกัน ดังนั้น ในขณะที่ร่วมทำกิจกรรมด้วยกันผู้เรียนแต่ละคนจะต้องตั้งใจฟังว่าเพื่อนพูดว่าอะไร ผู้เรียนสามารถช่วยสอนหรือปรับแก้สิ่งผิดให้กันได้ในการทำงานร่วมกัน นักเรียนสามารถดึงเอาความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่มารวมกันได้

5. นักเรียนมีความสามัคคีกันในกลุ่ม เพราะในการทำงานร่วมกันนี้นักเรียนจะต้องช่วยกันทำเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย ดังนั้น นักเรียนจะต้องช่วยกันทำไม่ใช้แข่งกัน

รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1. หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (CIPPA)

หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีหลักที่นำมาใช้จัดการเรียนการสอนที่เสนอที่ได้รับความสนใจและง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ แนวคิดโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ทศนา เขมมณี อาจารย์ประจำภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือหลักการจัดการเรียนการสอนซีปปา(CIPPA)การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีจุดเน้นอยู่ที่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งทางด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์และสังคม ซึ่งมีองค์ประกอบ สำคัญ 5 ประการดังนี้

C	- Construct คือ การให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยการศึกษา ค้นคว้า หาข้อมูล ทำความเข้าใจ คิดวิเคราะห์ แปลความ ตีความ สร้างความหมาย สังเคราะห์ ข้อมูลและสรุปเป็นข้อความรู้
I	- Interaction คือ การให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน แลกเปลี่ยน และ เรียนรู้ ข้อมูลความคิด ประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน
P	- Participation คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ ปัญญา และสังคมในการเรียนรู้ให้มากที่สุด
P	- Process and Product คือ การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ กระบวนการ และมีผลงานจากการเรียนรู้
A	- Application คือ การให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์หรือ ใช้ในชีวิตประจำวัน

CIPPA Model นอกจากจะเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแล้ว ยังสามารถนำไปใช้เป็นตัวชี้วัดหรือเป็นเครื่องตรวจสอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ว่า กิจกรรมนั้นเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือไม่ โดยนำเอากิจกรรมในแผนการสอนมาตรวจสอบตามหลักCIPPA (ชนาธิป พรกุล, 2543, หน้า 149 -151)

ถ้าถามว่าอยากให้ผู้เรียนได้เรียนตามความประสงค์ เรียนด้วยความสุข เรียนจากสื่อรอบ ๆ ตัว เรียนเรื่องที่ตรงกับชีวิตจริง สร้างความรู้เอง สร้างผลงานมากมายหลากหลาย และใฝ่รู้ใฝ่เรียน ผู้สอนและผู้เรียนจะต้องทำอย่างไร ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 3 – 4) ได้จัดทำดัชนีการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบตัวบ่งชี้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้การสอนของครู	ตัวบ่งชี้การเรียนของผู้เรียน
1. ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ	1. นักเรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกฝังหัวใจและเสริมแรงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้	2. นักเรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัด และวิชาการของตนเอง
3. ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง	3. นักเรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม
4. ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้นักเรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์	4. นักเรียนฝึกคิดอย่างหลากหลาย และสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล
5. ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง	5. นักเรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบแก้ปัญหาทั้งด้วยตนเองและร่วมด้วยช่วยกัน
6. ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มพร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยของนักเรียน	6. นักเรียนได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ ความรู้ด้วยตนเอง
7. ครูใช้สื่อการสอนที่ฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้	7. นักเรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข
8. ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง	8. นักเรียนได้ฝึกให้ตนเองมีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน
9. ครูฝึกฝนกิจกรรมรายสัปดาห์และวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย	9. นักเรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่นตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง
10. ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของ นักเรียนอย่างต่อเนื่อง	

สรุปว่าการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ มีลักษณะดังนี้

ผู้เรียนมีหน้าที่รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองโดยเลือกสิ่งที่ต้องการเรียน วางแผนการเรียน เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และประเมินผลการเรียนรู้ของตนและผู้สอนมีหน้าที่รับผิดชอบการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยวางแผน เตรียมการจัดการ สังเกต ชี้แนะ ให้คำปรึกษา และประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตัวบ่งชี้การจัดการเรียนการสอนที่เน้น

ผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่ผู้วิจัยใช้เป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมี 2 ด้าน คือ พฤติกรรมการสอนของครู และพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียน

2. หลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้ในแนวนี้ผู้จัดยึดหลักการดังต่อไปนี้

1.1 หลักการมีส่วนร่วมต้องถือว่านักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ นับตั้งแต่การวางแผน การเตรียมการ การหาข้อมูล การจัดการ การดำเนินการ ตลอดจนการประเมินผล

1.2 หลักการประชาธิปไตย การเรียนรู้ในแนวนี้ควรยึดหลักประชาธิปไตยเป็นสำคัญ ด้วยครูต้องเปิดใจตนเองให้กว้าง ให้มองเห็นความสำคัญของผู้เรียน ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

1.3 หลักกระบวนการเรียนที่มีความสุข ต้องจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีชีวิตชีวา มีความสุข สนุกสนานจากการเรียน ไม่เบื่อหน่ายในการเรียน ให้ผู้เรียนรู้สึกว่ายากแล้วไม่เครียด มีความสุขเมื่อได้เรียนจากวิธีนี้

1.4 หลักการเรียนรู้ที่มีความหมาย ทุกกระบวนการเรียนรู้จะต้องให้ผู้เรียนรู้สึกว่ายามีความหมาย มีคุณค่าต่อชีวิตจริง สามารถนำไปใช้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณค่ามีประโยชน์ต่อชีวิตจริง

1.5 หลักการสร้างองค์ความรู้เอง ต้องสร้างความรู้สึกลึกใหม่ให้ผู้เรียนว่า ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ความรู้ต่าง ๆ จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการกระทำเอง ปฏิบัติเอง ครูเป็นเพียงผู้คอยอำนวยความสะดวกเท่านั้น (ลำลี รักสุทธิ, 2544 หน้า 14)

3. หลักการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากแนวความคิดดังกล่าวข้างต้น นำไปสู่หลักการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

3.1 เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างทั่วถึงและมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การที่ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้กระทำจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมและกระตือรือร้น ที่จะเรียนอย่างมีชีวิตชีวา กิจกรรมที่จัดจึงควรเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะดังนี้

3.1.1 ช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นระยะ ๆ เหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน

3.1.2 มีประเด็นท้าทายให้ผู้เรียนได้คิด เป็นประเด็นที่ไม่ยากหรือง่ายเกินไป เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดหรือลงมือทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

3.1.3 ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว

3.1.4 ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียน เกี่ยวข้องกับชีวิต ประสบการณ์และความเป็นจริงของผู้เรียน

3.2 ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม ได้พูดคุย ปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น และจะปรับตัวให้สามารถอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้

3.3 ยึดการค้นพบด้วยตนเองเป็นวิธีการสำคัญ โดยครูผู้สอนพยายามจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ทั้งนี้ เพราะการค้นพบความจริงใด ๆ ด้วยตนเองนั้น ผู้เรียนมักจะจดจำได้ดี และมีความหมายโดยตรงต่อผู้เรียน รวมทั้งเกิดความคงทนของความรู้

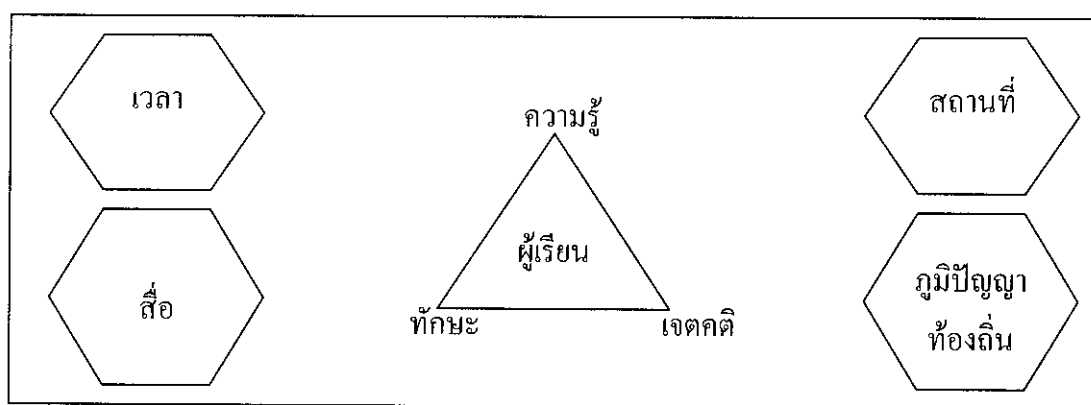
3.4 เน้นกระบวนการ (process) ควบคู่ไปกับผลงาน (product) โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดผลงาน มิใช่มุ่งจะพิจารณาถึงผลงานแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ เพราะประสิทธิภาพของผลงานขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของกระบวนการ

3.5 เน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้หรือใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดหาแนวทางที่จะนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในชีวิตประจำวัน พยายามส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติจริงและพยายามติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียน (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2542 หน้า 10-11)

4. กรอบแนวคิดรูปแบบการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะต้องเกี่ยวข้องกับส่วนต่าง ๆ รอบตัว ทั้งทางด้านวัตถุ และบุคคลที่จะมาช่วยเสริมให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี และมีความเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ซึ่งปัจจัยหลักของการเรียนรู้ คือ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ เขียนเป็นกรอบแนวคิดได้ดัง ภาพที่ 2

กรอบแนวคิดรูปแบบการสอนโดยผู้เรียนเป็นสำคัญ

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดรูปแบบการสอนโดยผู้เรียนเป็นสำคัญ

อธิบายภาพ (สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ, 2540)

4.1 ผู้เรียนคือศูนย์กลางในกระบวนการเรียนการสอน

4.2 ความรู้ ทักษะ และเจตคติ คือปัจจัยหลักของการเรียนรู้

4.3 ครูปรับใช้ทรัพยากร 4 อย่าง ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสอน คือ

4.3.1 การใช้เวลา ครูจะต้องจัดเวลาโดยให้อยู่บนพื้นฐานความจำเป็นในการทำกิจกรรมหนึ่ง ๆ ให้สมบูรณ์อาจจะต้องใช้เวลาเรียนเป็นคาบเดิมตามที่เคยประพฤติปฏิบัติมา ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้เรียนได้มีเวลาเพียงพอที่จะเข้าสู่สัมผัสโลกแห่งการเรียนรู้ด้วยตัวเอง

4.3.2 การใช้สถานที่ ครูจะต้องไม่จำกัดอยู่เฉพาะห้องเรียนสี่เหลี่ยมเดิม ๆ แต่ควรจะใช้สนามโรงเรียนหมู่บ้านรอบโรงเรียนหรือแม้แต่การสื่อสารออกไปสู่ที่อื่น ๆ เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้กับตัวนักเรียน

4.3.3 การใช้สื่ออุปกรณ์การสอน ครูจะต้องผสมผสานที่กำหนดในหลักสูตรให้เข้ากับความเข้าใจของตน เกี่ยวกับชุมชนชีวิตของนักเรียน เทคโนโลยีที่ทำได้ สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันและสื่อการเรียนเพื่อสร้างขึ้นมาเป็นเนื้อหาและกิจกรรมที่น่าสนใจสำหรับเด็ก

4.3.4 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นครูจะต้องใช้คนในหมู่บ้าน ครอบครัวของนักเรียน ผู้สันทัดกรณีจากส่วนราชการใกล้โรงเรียน ผู้นำทางศาสนาหรือศิลปินในท้องถิ่น โดยให้บุคคลเหล่านั้นได้มีโอกาสเข้ามาพูดคุยนำเสนอสิ่งที่แต่ละคนถนัด ให้นักเรียนได้รับรู้ความคิดของบุคคลเหล่านั้นบ้าง

ครูควรจะต้องนำทรัพยากรทั้ง 4 กลุ่มนี้ผสมผสานกันเพื่อสร้างกิจกรรมที่จะช่วยให้นักเรียนได้ในสิ่งต่อไปนี้

ค้นพบความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับโลกที่เขาอยู่พัฒนาทักษะในการคิดและกระบวนการกลุ่ม (อยู่ร่วมกับผู้อื่น) สร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ (สำลี รักสุทธี, 2544, หน้า 8-9)

จากหลักการและแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่กล่าวถึงข้างต้น ซึ่งมีผู้กล่าวถึง หลักการและแนวคิดไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งล้วนแต่มียุทธศาสตร์สำคัญที่จะทำให้เด็กปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอนให้เป็นไปตามแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ โดยงานวิจัยครั้งนี้ใช้ ตัวบ่งชี้การจัดการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งทำดัชนีการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้น โดยกำหนดตัวบ่งชี้การสอนของครู 10 ข้อ ตัวบ่งชี้การเรียนของผู้เรียน 9 ข้อ เพื่อเป็นเครื่องตรวจสอบว่าเมื่อใดก็ตามที่เกิดการเรียนการสอนตามตัวบ่งชี้เหล่านี้ เมื่อนั้นได้เกิดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแล้ว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541, หน้า 3 – 4)

พฤติกรรมการสอนของครู

ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน (พ.ก.ร.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้พัฒนาตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้น ในด้านพฤติกรรมการสอนของครู

10 ข้อ (วัฒนาพร กระจับทุกซ์, 2542 หน้า 8) ในที่นี้จะจัดเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อ และด้านการประเมินผล ดังนี้

1. ด้านการเตรียมการสอน

1.1 ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ มีการเตรียมการสอนโดยศึกษาและวิเคราะห์เรื่องที่จะสอนให้ เข้าใจ วิเคราะห์เนื้อหาวิชาในหลักสูตรและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ให้ เข้าใจถ่องแท้ว่าหลักสูตรต้องการอะไร แก่ไหน และทำไมต้องทำเช่นนั้น ศึกษาหาความรู้ที่ หลากหลาย มีการวางแผนการสอน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน วิเคราะห์เนื้อหาและความคิด รวบรวม ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ แบบผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการจัดเตรียมสื่อ วัสดุการเรียน การสอนให้เพียงพอ สำหรับผู้เรียน เอกสาร หนังสือหรือข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน ติดต่อ แหล่งความรู้ต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นบุคคล สถานที่หรือโสตทัศน วัสดุต่าง ๆ ทั้งนี้ครูผู้สอนต้องร่วมมือกัน ทำงานเป็นทีม เพื่อวางแผนจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกันอย่างมีความหมาย และบูรณาการแต่ละวิชาที่สัมพันธ์ให้เข้ากัน เพื่อจัดกิจกรรมและลงมือปฏิบัติจริงมากที่สุด ตลอดจน สามารถชี้แนะแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าได้ตามต้องการ กระบวนการจัดการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ครูผู้สอนต้องร่วมมือกันทำงานเป็นทีม เพื่อวางแผน จัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกันอย่างมีความหมายและบูรณาการการเรียนรู้ แต่ละวิชาที่สัมพันธ์กันเข้าด้วยกันเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับชีวิตจริง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษา หมวด 4 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 ที่กล่าวถึง การจัดการศึกษาต้อง ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความ สำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาเต็มศักยภาพที่จะเรียนรู้ได้ บทบาทของครูควรได้รับการทบทวนและคำนึงถึงต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, 2543, หน้า 67-68)

1.1.1 การเตรียมตนเองให้มีความพร้อมในการบริการด้านความรู้(resource person) ต้องศึกษาหาความรู้ในวิชาหรือสาขาที่รับผิดชอบ เป็นความรู้ที่มีความถูกต้องสมบูรณ์ พร้อมทั้งให้ คำอธิบาย คำแนะนำ คำปรึกษา ให้ข้อมูลความรู้ที่ชัดเจนแก่ผู้เรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องทดลอง หรือปฏิบัติกิจกรรมล่วงหน้าเพื่อหาความชำนาญหรือวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจ ต่อผู้เรียนที่จะสอบถามเนื้อหาขั้นตอนของกิจกรรมตลอดจนผลที่ได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรม การเรียนรู้อาจแตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกัน ครูอาจเตรียมความพร้อมดังกล่าวจากการร่วมประชุม สัมมนาวิชาการ การนิเทศภายในของกลุ่มครู การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง การติดตามข่าวความ เคลื่อนไหวจากกิจกรรมของสื่อมวลชน และแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถไปศึกษาหาความรู้ได้

1.1.2 การเตรียมแหล่งข้อมูลที่เป็นเนื้อหาสาระสำหรับผู้เรียนได้แก่ สื่อการเรียนรู้ ใบความรู้ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่จะใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนหรือศูนย์การเรียนรู้ ด้วยตนเองที่มีข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าได้ตามความต้องการ ตลอดจน ข้อมูลจากห้องสมุดหรือศูนย์วิทยุบริการ ศูนย์สื่อห้องโสตทัศนศึกษา ห้องปฏิบัติการ ห้องพิพิธภัณฑ์ใน โรงเรียนและที่มีอยู่ในชุมชน รวมถึงแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องมีข้อมูลการสำรวจรายชื่อ หนังสือ ตำรา อุปกรณ์ สื่อต่างๆ และวิทยาการที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งข้อมูลดังกล่าวจะเอื้อประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า ฝึกปฏิบัติจนเกิดการเรียนรู้ หรือค้นพบคำตอบด้วยตนเอง

1.1.3 การจัดทำแผนการสอน เป็นการวางแผนจัดการเรียนรู้ที่ผ่านการวิเคราะห์ จุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ได้สาระสำคัญของเนื้อหาข้อความรู้ให้สอดคล้องกับอธิบายรายวิชา เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน จึงเป็นการเตรียมกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าและสร้างความรู้ ฝึกปฏิบัติให้เกิดความชำนาญตามความสามารถและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน จัดเตรียมรูปแบบกิจกรรมที่ต้องใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์อย่างเหมาะสม รวมทั้งเตรียมวิธีการและเครื่องมือวัดผล การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนตรงตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เป็นการวัดครอบคลุมกระบวนการ (process) และผลงาน (product) ที่เกิดขึ้นโดยพิจารณาทั้งด้านพุทธิพิสัย (cognitive) จิตพิสัย (affective) และทักษะ (skill) ให้มีความพร้อมที่กำหนดไว้ในแผนการสอนอย่างชัดเจน จึงกล่าวได้ว่า แผนการสอนของครูจะเป็นผลงานที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้วางแผนเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนไว้หลายวิธี กำหนดระยะเวลาของการฝึกปฏิบัติไว้ล่วงหน้าซึ่งอาจปรับให้เหมาะสม ได้สามารถติดตามและใช้สอนแทนกันได้ในกลุ่มเพื่อนครูด้วยกัน หรือใช้วิธีสอนเป็นทีม (team teaching) ที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์หลากหลายเพิ่มขึ้น

1.1.4 บทบาทของครูในการสอนผู้เรียนจะปรับเปลี่ยนไปตามแผนการสอนที่จัดทำ ขึ้น นั่นคือ ครูจะจัดให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจและ ความสามารถของ ผู้เรียนแต่ละคนให้เหมาะสม เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นกลุ่มหรือจับคู่ในการศึกษา ค้นคว้าหาคำตอบร่วมกัน โดยครูจะคอยให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามช่วงเวลาของการ เรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้ทำกิจกรรม รวมทั้งการให้คำชมเชยสร้างขวัญกำลังใจให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อำนวยความสะดวกในการประสานงาน จัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์สำหรับผู้เรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติเพื่อ เรียนรู้ด้วยตนเอง ครูคอยติดตามตรวจสอบผลการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการทำงานของผู้เรียน จะเห็นได้ว่า ครูกับ ผู้เรียนมีความใกล้ชิดในการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ครูสามารถวิเคราะห์ข้อมูล การเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม เพื่อเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียนจะ ได้รับการพัฒนาศักยภาพให้ดีขึ้น จะมีความสุขความพึงพอใจที่เห็น ผู้เรียนได้ทำงานประสบความสำเร็จ หรือมีการพัฒนาด้านต่าง ๆ ดีขึ้นตามที่คาดหวังไว้

สรุปได้ว่าลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนส่วนมากมักจะได้รับ จากกิจกรรมที่ครูจัดขึ้นหรือเตรียมไว้ล่วงหน้าตามแผนการสอนของครูหากผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการคิดกิจกรรม การเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอนที่สนองความสนใจและความต้องการของผู้เรียน

1.2 ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลุกเร้า จูงใจ และเสริมแรง ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้แก่การที่ครูจะต้องเป็นผู้สร้างสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้และวางแผน เพื่อช่วยให้ ผู้เรียนพบจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ของตนเองและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม กระตุ้นผู้เรียนให้สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ห้องเรียนหรือสถานที่เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่นอาจจำเป็นต้องจัดโต๊ะเก้าอี้ในลักษณะใหม่ เสริมสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร โดยการสนับสนุนแรงเสริมและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมทำงานกับกลุ่ม แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยเต็มที่ ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันและอภิปรายโต้แย้งด้วยท่าทีนุ่มนวลเป็นผู้สนับสนุนเสริมแรง ช่วยสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรม หรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เสริมสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร ให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมทำงานกับกลุ่มแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยเต็มที่ ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันและกันและอภิปรายโต้แย้งด้วยท่าทีนุ่มนวลให้เกิดรักกันอย่างเป็นมิตร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป้าหมายของกลุ่มบรรลุความสำเร็จเป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรง (supporter and encourager) ช่วยสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

การเรียนรู้ที่ครบวงจรและมีปัจจัยเอื้อที่เหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2543 , หน้า 58) การเรียนรู้ที่ครบวงจร เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ที่ครบวงจรเริ่มต้นจากการให้ผู้เรียนได้เลือกเรื่องและวิธีการเรียนต่อจากนั้นจึงเรียนรู้จากการปฏิบัติ ได้อภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อน สรุปความรู้ด้วยตนเองและนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงหรือแก้ปัญหาอื่น ๆ ต่อไป สิ่งที่เป็นปัจจัยเสริมการเรียนรู้ที่ครบวงจรคือ การเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุขและการกระตุ้นให้มีการพัฒนาทักษะการคิดระดับสูง โดยที่ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวและกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งมากกว่าการนั่งที่โต๊ะอ่านและเติมคำในใบงานหรือฟังครู บรรยากาศที่เอื้อต่อการแสวงหาความรู้ ปลอดภัย และได้ รับการยอมรับ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นพบความรู้ตามสไตล์ของตนเองก้าวหน้าตามความพร้อมที่มีอยู่ ครูต้องตระหนักว่า ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในกระบวนการเรียนรู้ เป็นผู้สร้างความรู้ โดยผ่านการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ครูและผู้อื่น สื่อและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นครูจึงต้องมีบทบาทเป็น ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่อาจจริงอาจอิงกับการจัดกิจกรรมสำคัญที่มีการนำมาใช้อย่างแพร่หลายในปัจจุบันมีหลายประการเช่น หลักสูตรบูรณาการที่เชื่อมโยงกับสภาพจริงของท้องถิ่น ระบบข้อมูลเรียนรู้รายบุคคล การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน การประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน การเรียนรู้โดยกลุ่มการจัดตารางเรียนที่ยืดหยุ่น ฯลฯ ข้อพึงตระหนักอีกประการหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ก็คือ นอกจากการดำเนินการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในภาพรวมซึ่งมี

161218

372.13
4966
๓๐

ลักษณะการเรียนรู้รายวิชาต่างๆควบคู่กันไปด้วย เพื่อให้ผู้เรียน มีมีคุณภาพสูงสุดภายใต้ความเชื่อ และหลักการของการปฏิรูปการเรียนรู้

สรุปได้ว่าพฤติกรรมของครูที่ดีดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองตามศักยภาพที่มีอยู่ ครูจะทำหน้าที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนให้รู้จักตัดสินใจจากข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ประกอบกับศักยภาพของตนเอง

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน

2.1 ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง ครูต้องรู้จักผู้เรียนเป็นอย่างดี รู้ว่าผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถอย่างไร สนใจและถนัดในเรื่องใด ต้องการอะไร ทำอย่างไรจึงจะกระตุ้นให้ ผู้เรียนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ก้าวทันความรู้และสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ มีความเข้าใจในการจัดหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการทางการศึกษาเป็นรายบุคคล ครูต้องรู้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและปรับวิธีการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน ซึ่งจะเป็นที่ครูต้องใช้ประสบการณ์และทักษะความเชี่ยวชาญในการช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามความต้องการของเขา คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความสามารถทางสติปัญญาอารมณ์ สังคม ความพร้อมของร่างกาย และจิตใจและสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลายและต่อเนื่อง ครูจะต้องอดทนกับผู้เรียนที่ไม่เฉลียวฉลาด และไม่สามารถทำสิ่งใด ๆ ได้เหมือนกับผู้อื่นคนอื่น ๆ

ครูที่ประสบความสำเร็จและมีความสุขต่อการได้ทำหน้าที่ครูผู้สอนมักมีคุณลักษณะที่สำคัญ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2543, หน้า 64) มีความเมตตากรุณาต่อศิษย์เมื่อครูมีความรักเอื้ออาทรต่อศิษย์ จิตใจของครูจะมีความเมตตากรุณาที่จะมุ่งหวังให้ศิษย์ได้รับประสบการณ์เรียนรู้จากกิจกรรมต่างๆ มีลักษณะของการมองโลกในแง่ดี ที่เห็นวุฒิภาวะของผู้เรียนแตกต่างกันจึงเรียนรู้จากการกระทำได้ไม่เท่ากัน ยามใดศิษย์หรือผู้เรียนกระทำไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้อง จะมีความเมตตาชี้แนะ ให้คำปรึกษาที่เหมาะสม ให้กำลังใจในการความมานะพยายามของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้ฝึกหัดปฏิบัติตามช่วงเวลาของการเรียนรู้ที่ไม่เท่ากัน ครูที่มีความเมตตากรุณาต่อศิษย์นั้นจึงเป็นผู้มีอัธยาศัย สุขุม เอื้อเฟื้อและอดทน อดกลั้นต่อกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นอย่างครบกระบวนการ ใฝ่หาจากสภาพอ่อนโยน เพื่อเป็นกำลังใจให้แก่ศิษย์และผู้เรียนอย่างทั่วถึง แม้บางครั้งอาจจะมีคำเหน็ดเหนื่อยบ้างก็จะมีลักษณะของความนุ่มนวลในกริยาอาการครูจะมีสติสัมปชัญญะแสดงออกให้เห็นอย่างจริงใจ ควบคุมอารมณ์ของตนได้จนเป็นนิสัยที่มีความสุขุมเอื้อเฟื้อเห็นได้ทุกกาลเวลา

สรุปได้ว่าพฤติกรรมการสอนของครูซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนในลักษณะของการเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยอาศัยคาบการสอนหรือเวลาเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสื่อของการทำความรู้จักซึ่งกันและกัน ในช่วงเวลาเรียนที่กำหนดเป็นภาคเรียนหรือปีการศึกษา ช่วงเวลาดังกล่าวน่าจะทำให้ครูและผู้เรียนได้มีโอกาสรู้จักลักษณะนิสัยใจคอ กริยามารยาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงออกของครู

ที่มีความจริงใจต่อผู้เรียนจะเป็นการสร้างบรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น ความศรัทธาให้เกิดขึ้น ก่อให้เกิดความผูกพัน ผู้เรียนจะมีความเคารพนับถือ มีความไว้วางใจต่อครูทำให้ครูทราบข้อมูลส่วนตัวของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง จะช่วยให้คำปรึกษา แนะนำ เพื่อแก้ปัญหาหรือส่งเสริมผู้เรียนให้สามารถตัดสินใจได้ถูกต้องและเหมาะสมกับความถนัด ความสนใจ สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

2.2 ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์ ครูต้องพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก โดยการจัดกิจกรรมที่ดีตามแผนที่ได้เตรียมไว้โดยอาจมีการปรับปรุงแผนให้เหมาะกับผู้เรียนและสถานการณ์จริง ดูแลให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ แก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่ สารการเรียนรู้ที่สมดุลและเหมาะสมกับวัย ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน และความคาดหวังของสังคม ทั้งนี้ผลการเรียนรู้จากสาระ และกระบวนการ จะต้องทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดี และมีความสุขในการเรียน กิจกรรมการเรียนรู้เป็นโครงสร้างยืดหยุ่นหลากหลาย การเรียนของผู้เรียนเรียนแบบองค์รวมให้ความสำคัญทั้งความสามารถทางสติปัญญา และความสามารถในการพัฒนาอารมณ์ หรืออีคิว และสามารถปรับยืดหยุ่นได้อย่างเหมาะสม

กระบวนการเรียนรู้ที่มาจากผู้เรียนจะมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน โดยเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ไม่ใช่คุณภาพของการจำแต่เป็นศักยภาพของความใส่ใจและแรงผลักดันของแต่ละบุคคล อารมณ์พื้นฐานของผู้เรียนจะพัฒนาไปสู่คุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งพระพุทธบาทกล่าวว่าเป็นการศึกษาชนิดทางไม่ด่วน คือ การรู้จักควบคุมความฉลาดเป็นการเรียนรู้คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ได้แก่

กระบวนการเรียนรู้เดิมของผู้เรียนให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลใหม่ โดยการแสวงหา รวบรวม ข้อมูลด้วยตนเองให้ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจข้อมูลโดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ ให้ผู้เรียนสรุปความรู้ที่ได้ด้วยตนเองและแสดงออกถึงสิ่งที่ค้นพบด้วยวิธีการต่างๆ

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำงานได้สำเร็จภายใต้คำแนะนำจากครูผู้สอน ผู้เรียนจะทำกิจกรรมเพิ่มเติมจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายที่ตนเองสนใจ บทบาทของผู้สอนได้แก่ คอยสังเกต สนับสนุน สร้างบรรยากาศทางสังคมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนสมาชิกของผู้เรียนจะทำให้ผู้เรียนได้รับความหมายและประโยชน์ของการเรียนรู้อันเป็นพื้นฐานการพัฒนาความสามารถทางความคิด

สรุปได้ว่าครูควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า เพื่อหาคำตอบหรือการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอนแม้การเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนจะ

ใช้เวลาไม่เท่ากัน หากเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการค้นพบด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนจดจำและมีความหมายโดยตรงต่อผู้เรียน ทำให้การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมีความคงทน ฝังใจจำได้เป็นเวลานาน

2.3 ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง ครูจะต้องมีการวางแผนการเรียนการสอนและการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนสร้างความรู้ซึ่งมีแนวความเชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยตนเอง และสามารถพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ โดยอาศัยโครงสร้าง ภายในตนเองกับการเรียนรู้ข้อมูลต่าง ๆ รอบตัวผู้เรียนจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพและประสบการณ์ทางสมองของผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางปัญญา ของประสบการณ์การเรียนรู้ สร้างโอกาสให้ผู้เรียนค้นพบตนเองและให้มีการแลกเปลี่ยนทั้งความคิดเห็นวิธีการแก้ปัญหา ครูต้องเรียนรู้ที่จะกระตุ้นให้นักเรียนแต่ละคน ได้ไปถึงศักยภาพสูงสุดของเขา ครูมีบทบาทช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะและนิสัยการเรียนรู้อย่างอิสระให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเอง อยากรู้ อยากเห็นและปรารถนาที่จะเรียนรู้ ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดและแสวงหาวิธีการที่เหมาะสม กับความสามารถและความหมายต่อตนเอง กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดมีระเบียบวิธีคิดอย่างถูกต้อง เป็นเหตุเป็นผลและแสวงหาแนวทางปฏิบัติของตนเอง (self – directed approach) ด้วยการกำหนดงานหรือใช้วิธีเปิดกว้างให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิด แทนการทำงานตามคำสั่ง เพื่อสนองความถนัดความสามารถ และความสนใจที่แตกต่างกับไปของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกสิ่งที่ต้องการเรียนด้วยตนเอง โดยเน้นรายวิชาที่เปิดโอกาสให้ ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ฝึกทักษะต่างๆที่สำคัญ จำเป็นครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการดำรงชีวิต ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแก้ปัญหา หรือทักษะการสื่อสาร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สพช.) ในฐานะหน่วยปฏิบัติที่ดูแลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา จนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นหน่วยงานที่ต้องดูแลจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนและโรงเรียนจำนวนมากที่สุดของประเทศ ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ ที่จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ 5 ลักษณะคือ การเรียนรู้อย่างมีความสุข การเรียนรู้แบบองค์รวม การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเองโดยการเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง เรียนโดยใช้สมองและสองมือ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 32)

การคิดเป็นความสามารถของสมองในการประมวลผลข้อมูลความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ที่มีอยู่ให้เป็นความรู้ใหม่ วิธีการใหม่ เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์การเรียนรู้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ การจัดการเรียนให้ได้ฝึกคิดและปฏิบัติจริงนี้ ต้องฝึกจากประสบการณ์ตรงจากแหล่งความรู้ สื่อเหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวต่าง ๆ ด้วยการฝึกสังเกต คิดอย่างรอบคอบ ปฏิบัติอย่างจริงจัง และสรุปผลเป็นองค์ความรู้แก่นตนเอง

2.4 ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดี และปรับปรุงส่วนด้อยของผู้เรียน มีการสนับสนุนเสริมแรงและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมทำงานกับกลุ่มแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยเต็มที่ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ผู้เรียนกับครูและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนมีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ห่วงใย มีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ คือ การแลกเปลี่ยนความรู้ ถักทอความคิด พิชิตปัญหาาร่วมกัน ด้านการสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยนั้น โดยมีส่วนร่วมขณะผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการและผลการเรียนรู้ของผู้เรียนและอาจให้ข้อมูลเนื้อหาเพิ่มเติมแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม ตรวจสอบผลงานการทำงานตามกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อความถูกต้องชัดเจนและสมบูรณ์ สังเกตและบันทึกพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งประเด็นที่มีผลต่อการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเองการเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้ตามสภาพจริง เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ เพื่อสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเติบโตตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคลในสถานการณ์ดังกล่าว ครูผู้สอนต้องมีความเชื่อตามปรัชญาการศึกษาของกลุ่มพัฒนิยม (progressivism) ซึ่งเชื่อว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ พัฒนาได้ ผู้เรียนเรียนรู้จากการเป็นผู้กระทำ(active learning) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับมีอิสระและสามารถควบคุมการจัดทิศทางกิจกรรมได้ดี คือ การเรียนสืบเสาะ ค้นหา การแก้ปัญหา การเรียนกลุ่มย่อย การเรียนแบบค้นพบ การเรียนแบบร่วมมือและการเรียนเชิงประสบการณ์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 , หน้า 30)

เนื่องจากธรรมชาติของผู้เรียนมีศักยภาพที่หลากหลายและซับซ้อน การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างเต็มทีและกลมกลืน กิจกรรมการเรียนรู้ต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนทุก ๆ คน และทุก ๆ ด้านคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความต้องการ ความสนใจ และความพร้อมการออกแบบกิจกรรมต้องเหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การทำโครงการ การทำงานเป็นกลุ่ม โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายหรือความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน ความรู้เดิมของ ผู้เรียน การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำโดย

1. ให้โอกาสผู้เรียนได้ค้นพบการเรียนรู้แนวคิดหลัก (main concept)
2. กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดตามสิ่งที่น่าสนใจ ข้อมูลใหม่เพื่อเชื่อมโยงกับแนวคิดหลัก ทำที่สรุป และจัดระเบียบความรู้ใหม่
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลที่สำคัญ ๆ และทันสมัย เพราะปัจจุบันมีความซับซ้อนของสังคมและโลก และเพื่อเป็นการขยายขอบฟ้าการเรียนรู้ให้กว้าง มีความหลากหลายและเป็นไปตามสภาพจริง ความรู้ใหม่มักเกิดขึ้นได้จากการสังเคราะห์และเชื่อมโยงในการฝึกกระบวนการการคิดแบบวิเคราะห์สัมพันธ์กันอันนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์

4. สร้างโอกาสให้ผู้เรียนค้นพบตนเอง และให้มีการแลกเปลี่ยนทั้งความคิดเห็น วิธีการแก้ปัญหา จะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาได้ดีขึ้น

5. ให้ผู้เรียนตระหนักถึงกระบวนการเรียนรู้และวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ จะต้องปรับปรุงอยู่เสมอและไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวสำหรับการดำเนินการ(คณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ , 2543 , หน้า 32-33)

มีการประเมินในขณะมีการเรียนการสอน เป็นการประเมินที่เป็นธรรมชาติ สอดคล้องกับ สภาพความเป็นจริง ซึ่งเป็นการประเมินที่ทำได้ง่าย ถ้าผู้สอนไม่เข้าใจกระบวนการเรียนรู้สู่การ พัฒนาศักยภาพของผู้เรียนเพราะการเรียนรู้ยังคงดำเนินอย่างต่อเนื่องขณะมีการประเมิน วิธีการ ประเมินแบบเดิมโดยใช้วิธีการทดสอบการเรียนรู้จะถูกปิดลงเมื่อมีการทดสอบเกิดขึ้น การประเมิน ตามสภาพจริงต้องการให้ผู้เรียนประยุกต์ความรู้เดิมกับสถานการณ์ใหม่

สรุปได้ว่า วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน การปฏิบัติในกิจกรรม กลุ่มต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนมีความสุข สนุกต่อการเรียนรู้ที่ได้มีโอกาสแสดงออกทั้งทางกาย ความ คิดและการกระทำนำสู่การเรียนรู้อย่างมีความสุข ทั้งได้ทราบ ความก้าวหน้าจากผลการพัฒนา ศักยภาพของผู้เรียนด้านต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว อันเกิดจากการประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกันของ ผู้เรียนและครูผู้สอนที่มีความเข้าใจกันเป็นอย่างดี

3. ด้านการใช้สื่อ

3.1 ครูใช้สื่อการสอนที่ฝึกคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบการเรียนรู้ ครูมีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาความสามารถทางการคิดของผู้เรียน จัดหาเวลา บุคลากรเพื่อพัฒนาการคิด ของผู้เรียนโดยใช้โปรแกรมสื่อสำเร็จรูป และสื่อการสอนต่าง ๆ รวมทั้งบทเรียน สื่อการสอนต่าง ๆ กิจกรรมสำเร็จรูปที่มีผู้ได้ผู้พัฒนาและจัดทำไว้แล้ว เช่น โปรแกรมเน้นการแก้ปัญหาประกอบด้วย ขั้นตอนการแก้ปัญหา 5 ขั้นตอน ตามแนวคิดวิธีทางวิทยาศาสตร์ หรือใช้การสอนที่มุ่งเน้นเนื้อหา สาระตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเพื่อให้การสอนนั้นเป็นการช่วยพัฒนาความสามารถในการคิด แก้ปัญหาและค้นพบการเรียนรู้ไปในตัว ครูสามารถนำรูปแบบการสอนต่างๆที่เน้นกระบวนการคิด มาช่วยในการพัฒนาผู้เรียนได้ทั้งในด้านเนื้อหาสาระและการคิดไปพร้อมๆกัน พยายามปลูกกระตุ้น สมองของผู้เรียนให้มีการเคลื่อนไหวมีการใช้ความคิดในลักษณะต่างๆ ให้มากในการเรียนเนื้อหา วิชาต่างๆ โดยใช้ความคิดและเกณฑ์ต่างๆ ที่ผู้เรียนและคณะได้พยายามวิเคราะห์ให้เห็นเป็นรูปธรรม และใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างหลากหลายในการพัฒนาผู้เรียนอย่าง ต่อเนื่องกระตุ้นสมอง ของผู้เรียนให้สามารถทำงานในลักษณะต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนรวมทั้งเป็นผู้มี เหตุผลมีความคิดวิจารณ์ญาณในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาต่างๆในชีวิตได้ตามคาดหวังหรือ วัตถุประสงค์ของการศึกษา ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถค้นพบการเรียนรู้ใหม่ ๆ ได้ด้วยตนเอง

ผู้สอนต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้ใหม่ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 30) การเปลี่ยนวิธีคิด ความเชื่อของตนเองได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นคิดจะเปลี่ยนแปลงตนเอง ไม่มีใครที่จะสามารถไปเปลี่ยนวิธีคิดและความเชื่อของคนอื่นได้ การเรียนรู้แนวใหม่เชื่อว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ มีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันและใช้เวลาไม่เท่ากันในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนเองให้เติบโตเต็มตามศักยภาพ

หนังสือร่วมคิดร่วมเขียน ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด ของสถาบันแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2543 กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีทางสมองเป็นพื้นฐานว่า “การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรนำผลการวิจัยทางสมองมาใช้ในการดำเนินการ โดยเฉพาะเรื่อง พหุปัญญา ที่มองว่าทุกคนมีความสามารถในการแก้ปัญหาหรือสร้างผลงานในสัดส่วนที่แตกต่างกันหลายด้าน เช่น ด้านภาษา การคิดคำนวณ จังหวะดนตรี การเคลื่อนไหว การปรับตัว การทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น การจัดการเรียนรู้จึงควรให้ผู้เรียนสามารถนำความหลากหลายของพหุปัญญามาใช้ประกอบกับการพัฒนาปัญญาทางอารมณ์การค้นพบว่าสมองแต่ละส่วนมีบทบาทในการเรียนรู้ต่างกัน ซึ่งอาจแบ่งย่อย ๆ ได้ 2 ส่วน คือสมองซีกซ้ายและซีกขวานั้น การจัดการเรียนรู้จึงควรจัดสถานการณ์ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของสมองทั้งสองส่วน ให้สามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพในการเรียนรู้เรื่องใหม่ ๆ กิจกรรมการเรียนรู้ที่น่านำมาใช้ ได้แก่ การทัศนศึกษา โครงการ การปฏิบัติจริง เอื้อต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้สติการการเรียนรู้และพหุปัญญา หลักสูตรการบูรณาการเป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของสมองเพราะสมองสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ได้ดี เมื่อสิ่งต่างๆ ได้นำเสนอในลักษณะบูรณาการ นอกจากนี้บรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลายไม่กดดันต่อความล้มเหลว ก็จัดเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของสมอง ”

สรุปได้ว่า ครูจะทำหน้าที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวา มีความสามารถในการแก้ปัญหา ได้ใช้อยู่ในการเคลื่อนไหวหรือฝึกปฏิบัติให้เกิดความคล่องแคล่วว่องไว เหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน

3.2 ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง ครูต้องเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียน ทั้งในรูปแบบของสื่อการเรียน ใบความรู้ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบกิจกรรมในห้องเรียน หรือศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองที่มีข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าตามความต้องการ หรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ศูนย์วิทยบริการ ศูนย์สื่อห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุดวิชา ห้องปฏิบัติการวิชาต่าง ๆ และห้องพิพิธภัณฑ์ในโรงเรียนจึงควรเป็นสถานที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งค้นคว้าที่เป็นระบบสะดวก ง่ายต่อการเลือกใช้ทั้งในส่วนที่เป็นเอกสารเป็นสถานที่สะอาด สงบ มีสื่อหลากหลาย นำเข้าไปใช้บริการทั้งนี้รวมไป

ถึงแหล่งเรียนรู้ภายนอกห้องเรียนด้วย ซึ่งครูมีการสำรวจบัญชีรายชื่อ หนังสืออุปกรณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ไว้สำหรับผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามที่กำหนดในกิจกรรมการเรียนรู้หรือการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม ทั้งในและนอกเวลาเรียน ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนสาระและกระบวนการเรียนรู้มีเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เรียนจนผู้เรียนสามารถนำผลจากการเรียนรู้ ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง กระบวนการเรียนรู้ มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่างๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ และร่วมมือกันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้สูงสุด ครูต้องเข้าถึงแหล่งความรู้ใหม่ ๆ ภูมิปัญญาและใช้เครื่องมือค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ได้ รวมถึงสามารถนำโปรแกรมการศึกษาต่าง ๆ มาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม

หนังสือร่วมคิดร่วมเขียนปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด ของสถาบันแห่งชาติเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2543 ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ในด้านความสอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงว่า “ความสอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงเป็นหัวใจของการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดซึ่งอาจพิจารณาแยกเป็นส่วนๆ ได้แก่ 1. หลักสูตรตามสภาพที่แท้จริง สารที่ผู้เรียนได้รับนั้นจะต้องเป็นเรื่องราวที่ ชับซ้อนเกี่ยวเนื่องกันดังนั้น หลักสูตรจึงควรเป็นหลักสูตรบูรณาการที่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ในการจัดหลักสูตรบูรณาการนั้น สามารถจัดในลักษณะสหบูรณาการหรือพหุวิทยาการก็ได้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของครู อย่างไรก็ตามในการจัดการเรียนรู้นั้นอาจต้องมีหลักสูตรอีกส่วนหนึ่งซึ่งมีลักษณะเป็นหลักสูตรแยกวิชาเพื่อให้หลักสูตรนั้นมีความถูกต้องและสมดุลในเชิงเนื้อหา 2. การเรียนรู้ตามสภาพที่แท้จริง การเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี นอกจากการพิจารณาจากธรรมชาติของผู้เรียนและเงื่อนไขต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานที่ แหล่งการเรียนรู้แล้ว จะต้องพิจารณาจากหลักสูตรด้วย กรณีที่เป็นหลักสูตรตามสภาพที่แท้จริงซึ่งเป็นหลักสูตรบูรณาการเมื่อนำมาใช้ก็ควรเลือกใช้การเรียนรู้ตามสภาพที่แท้จริงด้วยเช่นเดียวกัน การเรียนรู้ตามสภาพที่แท้จริงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้ในชีวิตจริงอย่างลึกซึ้ง โดยการจัดกระทำข้อมูลในลักษณะต่าง ๆ เช่น สังเคราะห์ อธิบาย ตั้งสมมติฐาน หรือสรุปเพื่อให้ได้ความรู้ ความเข้าใจใหม่ ๆ นอก จากนี้ยังได้อภิปราย แลกเปลี่ยนการเรียนรู้กับผู้อื่นอย่างเป็นธรรมชาติ ” (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 5)

สรุปได้ว่าครูผู้สอนควรส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดผลของการเรียนรู้ของตนเอง รู้จักการจัดลำดับขั้นตอนหรือการวางแผนที่ดี ในการเสาะแสวงหาความรู้ที่หลากหลาย มีการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน ปรับปรุงและแก้ไขอย่างเหมาะสม เมื่อบรรลุผลได้คำตอบหรือผลงานอย่างน่าพึงพอใจ การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง จะช่วยให้มี

ความเชื่อมั่นในตนเอง พึ่งตนเองได้จนสามารถจะประยุกต์นำความรู้ที่มีอยู่ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ครูฝึกฝนกิริยา มารยาทและวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย ครูต้องเป็นผู้ชี้แนะนำเสนอหรือสร้างค่านิยมที่ถูกต้อง คึงาม เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของผู้เรียน เป็นแบบอย่างในการคิดการทำ (role modeling) ครูมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นอย่างมากการกระทำของครูจะอยู่ในสายตา ของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลาผู้เรียนจะเลียนแบบครูโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นหากครูต้องการให้ ผู้เรียนมีพฤติกรรมอย่างไร คิดอย่างไร ครูควรนำสิ่งเหล่านี้มาสะสมไว้ในตัวครูขณะทำการสอนด้วย คือเป็นตัวแบบอย่างที่ดี ด้านการประพฤติตนเหมาะสม มีกิริยามารยาท ที่เหมาะสม ดังนั้นครูต้องฝึกฝนกิริยามารยาทตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และค่านิยมอันควรแก่ผู้เรียนตามวิถีวัฒนธรรมไทยโดยอาจสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาและบทเรียนต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงคุณค่าความเป็นไทย เชื่อมมั่นในระบอบประชาธิปไตย รู้คุณค่าชื่นชมและรักษาศิลป วัฒนธรรมของชาติรู้คุณค่าในความเป็นไทยและภูมิใจที่เกิดในผืนแผ่นดินไทย

หนังสือร่วมคิดร่วมเขียนปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนสำคัญที่สุด ของสถาบันแห่งชาติ เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี กล่าวถึงลักษณะสำคัญของครูที่ประสบความสำเร็จและมีความสุขในการทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนว่า “ครูควรมีองค์ประกอบในด้านการมีบุคลิกภาพที่ดีโดยทั่วไปครูจะมีความสุขภาพเรียบร้อยในการพูดจาสัมมาคารวะต่อผู้อื่นประพฤติตนเหมาะสมกับกาลเทศะรวมทั้งการแต่งกายสุภาพ มีความสะอาดเรียบร้อยบ่งบอกถึงบุคลิกลักษณะเฉพาะที่ทำให้คนทั่วไปสามารถทำนายทายทักได้ถูกต้องว่าเป็นครู นอกจากนี้ยังมีลักษณะของการทำงานเป็นระบบ มีระเบียบที่ชัดเจน จนเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียนเกิดความศรัทธาเลียนแบบอย่างที่ดีนั้นติดตัวไป รวมถึงการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยให้เป็นผู้มีสุขภาพจิตที่ดีมองโลกในแง่ดี เข้าใจจิตวิทยาของผู้เรียนตามวัยต่างๆ จึงสามารถสนองความสนใจ ความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม มีความองอาจและเชื่อมั่นในตนเองที่จะแสดงออกให้ผู้อื่นได้รับรู้ด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตนอยู่เป็นนิจ ซึ่งเป็นบุคลิกภาพของครูอย่างแท้จริง (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 66)

สรุปได้ว่า ครูผู้สอนจะทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อนได้พูดคุย ปรีกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นวางแผนการทำงานร่วมกัน จึงทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้สามารถทำงานร่วมกับคนอื่นที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันโดยเฉพาะการพูดคุยหรือปรีกษาหารือ จะทำให้เกิดความคิดเห็นจากประสบการณ์แตกต่างกันของแต่ละบุคคลเป็นการฝึกมารยาทในสังคมของผู้เรียน ซึ่งมีครูคอยช่วยเหลือแนะนำให้ผู้เรียนได้ปรับปรุงและพัฒนา การใช้ภาษากริยามารยาทให้เหมาะสม จะทำให้ผู้เรียนเจริญงอกงามในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านการแสดงออกทางกายและวาจาเหมาะกับวัยของผู้เรียน

4. ด้านการประเมินผล

4.1 ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ครูมีการสังเกต ผู้เรียน ขณะที่เข้าร่วมในการเรียนและในกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการตอบคำถาม และทำงานที่ได้รับมอบหมายคนเดียวหรือร่วมกับกลุ่ม จะทำให้ครูทราบเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติของผู้เรียน เป็นข้อมูลป้อนกลับที่ครูนำมาใช้ ครูควรบันทึกการสังเกตอย่างสม่ำเสมอโดยที่ผู้เรียนไม่รู้ตัว เพื่อให้เห็นภาพการปฏิบัติของ ผู้เรียนแต่ละคน ในแต่ละคนสถานการณ์เรียนรู้ แม้ว่ากระบวนการสังเกตจะใช้เวลาค่อนข้างมากแต่การบันทึกนี้ จะเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพมาก มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) เป็นแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และตรงกับสภาพความเป็นจริง การประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน เป็นการประเมินผลงานที่ผู้เรียนแสดง กระทำ ผลิตภัณฑ์หรือสร้างความรู้ขึ้นมาด้วยตนเอง เพื่อประเมินความก้าวหน้าของการเรียนและการตัดสินใจผลการเรียนของผู้เรียน โดยจัดทำเป็นเอกสารรวบรวม ข้อมูล รายงานการทำงานหรือผลการทำงานของผู้เรียนมีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ โดยอาจจะเก็บเป็นแฟ้ม เป็นกล่อง หรือเป็นกระเป๋า แฟ้มสะสมงานเป็นภาพสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน จุดประสงค์ของการจัดทำจึงเป็นไปเพื่อนำเสนอผลงานที่สอดคล้องตามสภาพความเป็นจริง หรืออย่างเป็นธรรมชาติ และต้องมีการนำผลการประเมินแต่ละครั้งมาตรวจสอบพิจารณา เพื่อปรับปรุงหรือยืดหยุ่นวิธีการสอน หรือเกณฑ์มาตรฐานของงานให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของผู้เรียนแต่ละคน ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้คอยสังเกต และวิจัยเพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน และการประเมินเข้าด้วยกัน ให้บรรลุผลตามหลักการและจุดหมายของหลักสูตรอย่างสมบูรณ์ โดยต้องมีการนำผลการประเมินแต่ละครั้งของแต่ละบุคคลไปพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างจุดมุ่งหมายของการสอนและการวัดประเมินผล ครูต้องสามารถจัดโปรแกรมการเรียนให้ ตอบสนองต่อผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันตามพฤติกรรมการเรียนรู้ และความสามารถของแต่ละคน ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน มีการดำเนินการเพื่อตรวจสอบว่าสามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตาม จุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้ครูควรเตรียมเครื่องมือและวิธีการให้พร้อมก่อนถึงขั้นตอนการวัดและประเมินผลทุกครั้ง และการวัดควรให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยวัดให้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และวัดให้ครอบคลุมทั้งในส่วน of กระบวนการ (process) และผลงาน (product) ที่เกิดขึ้นทั้งในด้านพุทธิปัญญา (cognitive) จิตพิสัย (affective) และทักษะพิสัย (psychomotor) โดยเตรียมวิธีการวัดและเครื่องมือวัดให้พร้อมก่อนทุกครั้ง

สรุปได้ว่าพฤติกรรมการสอนของครูที่จะเป็นตัวบ่งชี้ว่า ได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเกิดขึ้นแล้วนั้น อาจสรุปได้ว่าครูจะจัดให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนให้เหมาะสม เป็นการเรียนรู้

ร่วมกันเป็นกลุ่มหรือจับคู่ในการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบร่วมกัน โดยครูจะคอยให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามช่วงเวลาของการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้ทำกิจกรรม รวมทั้งการให้คำชมเชย สร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้เรียน อำนวยความสะดวกในการประสานงาน จัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์ สำหรับผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูคอยติดตามตรวจสอบผลการเรียนรู้ที่เกิดจาก กระบวนการทำงานของผู้เรียน จะเห็นได้ว่าครูกับผู้เรียนมีความใกล้ชิดในการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ ครูสามารถวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม เพื่อเลือกกิจกรรมให้ เหมาะสมกับผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาศักยภาพให้ดีขึ้น จะมีความสุขความพึงพอใจที่เห็นผู้เรียนได้ ทำงานประสบความสำเร็จ หรือมีการพัฒนาด้านต่าง ๆ ตามที่คาดหวังไว้ ครูที่ดีมักมีการเตรียม ตนเองเพื่อความมั่นใจในการดำเนินงานสั่งสอนและอบรมผู้เรียนที่มุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้เต็ม ศักยภาพ ประกอบกับฝึกปฏิบัติให้เจริญงอกงามทางจิตใจ มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติตนเป็น คนดี รู้จักสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตนเองได้ สิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่แสดงถึงประสิทธิภาพของครูในการ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั่นเอง

พฤติกรรมการณ์เรียนของผู้เรียน

ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน (พ.ก.ร.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้พัฒนาตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้น โดยกำหนดพฤติกรรมการณ์เรียนของ ผู้เรียน 9 ข้อ เป็นเครื่องตรวจสอบว่าเพื่อใดก็ตามที่เกิดพฤติกรรมการณ์เรียนตามตัวบ่งชี้เหล่านี้ เมื่อนั้น ได้เกิดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแล้วดังนี้ (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2542, หน้า 8)

1. ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้สัมพันธ์ และสอดคล้องกับธรรมชาติ ผู้เรียนมีโอกาสได้สัมผัสความงามและความเป็นไปของสรรพสิ่งรอบตัว บทเรียนไม่จำกัดสถานที่หรือเวลา เป็นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ใกล้ เคียงกับ สภาพจริงในชีวิตของผู้เรียนในชุมชนและสังคม การเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียน คือ การเรียนรู้ที่ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิต การประยุกต์ใช้ ช่วยตอบคำถามความเข้าใจ และสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียนและยังช่วยก่อให้เกิดการเรียนรู้อื่น ๆ เพิ่ม เดิมอีกด้วย เป็นกิจกรรมที่ส่งผลอารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียนซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้นั้นเกิดความ หมายต่อตนเอง ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประสบการณ์ และความเป็นจริงของ ผู้เรียนเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนโดยตรงหรือใกล้เคียงตัวผู้เรียน

บทเรียนสนุก แปลกใหม่ จูงใจให้ติดตามและเฝ้าใ้ให้อยากค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วย ตนเองในสิ่งที่สนใจ รู้จักคิดและพัฒนาความคิดจากความรู้ที่ได้รับขยายวงไปสู่ความรู้ใหม่ เกิดความ อยากรู้อยากเห็น อยากทดลองเพื่อให้เห็นผลที่สมจริงอยากศึกษาให้ลึกซึ้งเพิ่มเติมเกิดความตื่นเต้น และความภาคภูมิใจในข้อค้นพบใหม่ ๆ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ และสามารถถ่ายทอดแนวความคิด

เหล่านี้ให้ผู้อื่นทราบด้วย ความภูมิใจ รักการเรียนรู้ มีระบบในการเรียน และเห็นประโยชน์ของการเรียนซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในห้องเรียนแต่อาจสัมพันธ์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความเป็นไปในชีวิตและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ, 2541, หน้า 24)

สรุปได้ว่า กระบวนการเรียนของผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตัวเองให้เต็มศักยภาพที่เขาอยู่แต่ละคนจะพัฒนาไปในทิศทางใดขึ้นอยู่กับความสนใจและความถนัดแต่ประเด็นที่สำคัญที่สุด คือ หลังจากผ่านกระบวนการเรียนที่ครูจัดเตรียมไว้ให้อย่างรอบคอบแล้ว ผู้เรียนสามารถนำความรู้นั้นไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับทุกฝ่าย

2. ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างทั่วถึงและมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้กระทำให้เกิดความพร้อมและกระตือรือร้นที่จะเรียนอย่างมีชีวิตชีวา มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนเพราะ แต่ละคนก็ต่างมีความคิด ความเห็น ประสบการณ์ และความชำนาญด้านต่าง ๆ คิดตัวมาด้วยกันทุกคน สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญต่อผู้เรียนมากที่จะได้ร่วมแสดงความรู้สึก ความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้สร้างและค้นพบข้อความรู้ด้วยตนเอง ศึกษาหรือลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจใช้ ความคิดในการกลั่นกรอง แยกแยะ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และสร้างความหมายให้แก่ตนเองได้มีส่วนร่วมทางร่างกายและอารมณ์จิตใจ ผู้เรียนได้เสนอและออกแบบการเรียนเอง ได้ออกแบบวิธีการหาความรู้และทดลองค้นคว้าความรู้ด้วยตนเองทำให้ผู้เรียนเข้าใจที่มาที่ไปของความรู้ได้อย่างชัดเจน

การที่เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสเลือกเรียนตามถนัดและความสนใจ เพื่อจะได้ค้นพบความสามารถของตนซึ่งซ่อนเร้นรอการพัฒนาอยู่ มีกำลังใจที่จะต่อเติมฝันของตนให้สมบูรณ์ได้รับรู้วาทวิทยาการแขนงต่าง ๆ จะเป็นประโยชน์ทั้งนั้น ถ้าเขาใส่ใจ มุ่งมั่นให้เขาได้มีโอกาสเรียนเพื่อรู้อย่างลึกซึ้งและกว้างไกล (learn to know) เรียนให้เข้าใจและทำได้ รู้เคล็ดลับของการทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบผลสำเร็จ (learn to do) และเรียนจนรู้จักและเข้าใจวิถีคิดและปฏิบัติของคนในอาชีพนั้น ๆ เหมือนคนที่อยู่ในอาชีพนั้นจริง ๆ (learn to be) ทั้งยังสามารถนำความรู้ที่ได้รับนั้นมาประยุกต์เข้ากับตัวเองได้อย่างกลมกลืนและสร้างสรรค์เพื่อความสุขของตนเองและคนรอบข้าง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ, 2541, หน้า 23)

เป้าหมายของกระบวนการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง ไม่ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางอาชีพเท่านั้น การเรียนรู้เพื่อรู้กับการเรียนเพื่อปฏิบัติเป็นของคู่กัน การเรียนรู้คือการแสวงหาการปฏิบัติ คือการรู้จริงและมีส่วนสัมพันธ์กับการฝึกฝนวิชาชีพ การประกอบอาชีพต่าง ๆ ลักษณะงานที่เกี่ยวกับความรู้ความสำคัญของภาคบริหาร จะขยายประสบการณ์ให้ผู้เรียนให้สามารถดำเนินการและจัดการกับสถานการณ์ที่หลากหลายซับซ้อนการทำงานเป็นทีม และการเรียนรู้ทักษะทางสังคม การเรียนรู้งานเศรษฐกิจเชิงอุตสาหกรรม ความสามารถปรับเปลี่ยนความก้าวหน้าทางวิชาการเป็น

นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่สามารถสร้างธุรกิจใหม่ ๆ และงานใหม่ ๆ การเรียนรู้เรื่องราวของสภาพสังคมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนเผชิญอยู่ร่วมทั้งประสบการณ์ทำงานอันสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่นที่มีความหลากหลายซึ่งจะขยายประสบการณ์ทางการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

กระบวนการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง จะพัฒนาผู้เรียนจากทักษะสู่ความสามารถในการคิดและการกระทำ เช่น การออกแบบการวิจัย การจัดระบบ ความสามารถบูรณาการดำรงชีวิตกับความรู้ การดำเนินงานได้อย่างสมดุล การจัดระบบความสามารถทำงานในลักษณะนามธรรมที่ไม่มีตัวตน ได้แก่ การเพิ่มคุณค่าในงานภาคบริหาร ความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การจัดการและการแก้ปัญหาความขัดแย้ง รวมทั้งกระบวนการเรียนรู้เชิงคุณลักษณะ (Attribute) ความมีวินัยในตน ความขยัน ความอดทน และความรับผิดชอบ ไม่ควรมองข้าม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, 2543, หน้า 26 – 27)

สรุปได้ว่า การที่ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเองจะทำให้ผู้เรียนได้รับการฝึกฝน ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการบันทึกความรู้ ทักษะการคิด ทักษะการจัดการกับความรู้ ทักษะการแสดงออก ทักษะการสร้างความรู้ใหม่ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความรู้ของตนเองอย่างเหมาะสม

3. ผู้เรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม ชีคกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญโดยให้ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินสัมพันธกันในกลุ่มได้พูดคุยปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นและการเรียนรู้จะปรับตัวให้สามารถอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น ให้ความร่วมมือและรับผิดชอบในการทำกิจกรรมต่าง ๆ รับฟัง พิจารณาและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น แสดงความสามารถของตนและยอมรับความสามารถของคนอื่น

การเรียนรู้โดยผู้เรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากกลุ่ม จะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและพิจารณาทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การแก้ปัญหา การตัดสินใจ แสวงหาความรู้ใหม่ และการยอมรับซึ่งกันและกัน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขพร้อม ๆ กับพัฒนาความดีงาม และความรู้ความสามารถ ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ผู้เรียนในกลุ่มทุกคนจะช่วยเหลือหรือแลกเปลี่ยนและให้มีความร่วมมือซึ่งกันและกันในบรรยากาศที่เป็นกันเองและเปิดเผย สมาชิกกลุ่มทุกคนกล้าถามคำถามที่ตนไม่เข้าใจ บรรยากาศเช่นนี้นำไปสู่การอภิปรายซักถาม ทั้งในและนอกชั้นเรียนอันจะนำไปสู่การเรียนรู้แบบไร้พรมแดน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในกลุ่มย่อย การแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พูดคุย อภิปราย ซักถาม จนเกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน คนที่เรียนเก่งสามารถช่วยเหลือคนที่เรียนอ่อนกว่า ผู้เรียนจะให้กำลังใจ

ยอมรับและร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกทุกคนจะรับผิดชอบในความสำเร็จของกลุ่ม (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2541, หน้า 44 – 45)

สรุปได้ว่าการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากกลุ่ม ช่วยเตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะเผชิญกับชีวิตจริงมีส่วนร่วมให้ผู้เรียนรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองได้ลงมือปฏิบัติได้ทำกิจกรรมกลุ่มได้ฝึกฝนทักษะการเรียนรู้ ทักษะการบริหารการจัดการ การเป็นผู้นำและผู้ตาม และที่สำคัญเป็นการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียนที่สุดวิธีหนึ่ง

4. ผู้เรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมการคิดทุกขั้นตอนของการเรียนรู้มุ่งพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการคิดรวมทั้งความคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์คิดอย่างมีระบบ การจัดการเรียนการสอนตอบสนองความสนใจใคร่รู้ของผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเคลื่อนไหวทางสติปัญญา หรือพูดง่าย ๆ ว่าเป็นกิจกรรมที่ทำทลายความคิดของผู้เรียน สามารถกระตุ้นสนองของผู้เรียนให้เกิดการเคลื่อนไหว ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความจดจ่อในการคิด สนุกที่จะคิดซึ่ง กิจกรรมจะมีลักษณะดังกล่าวได้ต้องมีเรื่องให้ผู้เรียนคิด โดยเรื่องนั้นจะต้องไม่ง่ายและไม่ยากเกินไปสำหรับผู้เรียนเป็นแต่กิจกรรมที่ทำทลาย ความคิดสติปัญญาของผู้เรียนมีทักษะการคิดและกระบวนการคิดต่างๆ เช่น ทักษะการคิดเปรียบเทียบ จำแนก วิเคราะห์ สังเคราะห์ กระบวนการคิดแก้ปัญหา กระบวนการคิดริเริ่ม สร้างสรรค์

ห้องเรียนที่จะให้ความสุขแก่เด็ก จะต้องไม่เป็นห้องที่เด็กถูกคุมขังอยู่แต่ในกรอบสี่เหลี่ยม และหมกมุ่นอยู่แต่กับการเรียนและเรียนตลอดวัน ไม่มีโอกาสได้ออกไปแสวงหาความรู้นอกห้อง ตลอดเวลาแต่ความเงียบ กับเสียงครูแหว ๆ หรือไม่เสียงนักเรียนอ่านยานคางพร้อม ๆ กันบรรทัดแล้วบรรทัดเล่าหน้าแล้วหน้าเล่า จะหยุดได้เมื่อเสียงระฆังหมดเวลาเด็ก ๆ ก็จะกรุ๊กออกมาเหมือนผึ้งแตกรัง เมื่อถึงเวลาจะต้องเข้าห้องเรียน หลังกจากพักก็จะค่อย ๆ เดินกลับเข้าห้องเรียนไปฝึกกับตอนขาออกจากห้อง ความสุขของเด็กกลายเป็นอยู่นอกห้องมากกว่าอยู่ในห้อง

หากสามารถดึงความสุขเข้ามาไว้ในห้องเรียน หรือดึงบทเรียนไปไว้นอกนอกดึงความรู้สึกอยากกริบเข้าห้องเรียน บทเรียนใดที่จูงใจผู้เรียนให้สนใจ รักเรียนอยากรู้เพิ่ม บทเรียน นั่นคือบทเรียนที่มีคุณภาพ มีส่วนเนื้อหาและกิจกรรมมีความแปลกใหม่น่าตื่นเต้น เราใจให้คอย ติดตาม ไม่อยากขาดเรียน มีการเชื่อมโยงความรู้จากเก่าไปใหม่ มีกิจกรรมสนุก ๆ ไม่น่าเบื่อ ตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น มีส่วนพัฒนาผู้เรียนให้ผู้เรียนขยายวงความรู้ออกไปสู่โลกกว้าง จูงใจให้ใฝ่หาความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้การทำงานที่สร้างสรรค์เรียนรู้วิธีทำงานเป็นกลุ่ม ใจกว้างและรู้จักการยอมรับ มีส่วนในการสร้างเสริมทัศนคติได้ค้นพบตัวเองและความสามารถของตน เข้าใจชีวิตและธรรมชาติตามวัยที่จะรับได้เห็นค่าของความเป็นมนุษย์ เข้าใจและเห็นคุณค่าท้องถิ่นของตนรักและเห็นประโยชน์ของการเรียน

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้และสร้างความรู้ความเข้าใจขึ้นด้วยตนเอง ความแข็งแกร่ง ความเจริญงอกงามในความรู้ จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่นๆ หรือได้พบสิ่งใหม่ ๆ แล้วนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงกับสิ่งใหม่ ๆ

5. ผู้เรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบ แก้ปัญหาทั้งด้วยตนเอง และร่วมด้วยช่วยกัน ยึดการค้นพบด้วยตนเองเป็นวิธีการสำคัญ ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะการค้นพบความจริงใด ๆ ด้วยตนเองนั้นผู้เรียนมักจะจำได้ดีและมีความหมายโดยตรงต่อผู้เรียนและเกิดความคงทนของความรู้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมให้หนทางที่จะศึกษาหาความรู้และทักษะที่ต่างไปจากเดิมซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการแก้ปัญหาหรือช่วยให้สามารถทำงานได้สำเร็จลุล่วงได้แสดงความสามารถทางปัญญาท้าทายให้เกิดความคิดใหม่และหาเหตุผลมาอธิบายความคิดของตนได้ ผู้เรียนให้ความสนใจบทเรียนมากขึ้น เพราะผู้เรียนจะต้องปฏิบัติกิจกรรมที่ครอบคลุมหมายและสนใจอยากจะรู้ว่าตนจะต้องทำอะไรบ้างเพราะไม่รู้ตัวล่วงหน้ามาก่อน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากเพื่อนในกลุ่ม เพราะแต่ละคนมีพื้นฐานทางด้านเนื้อหาวิชาหรือระดับภาษาต่างกัน ดังนั้นในขณะทำกิจกรรมด้วยกัน ดังนั้น ในขณะร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน ผู้เรียนแต่ละคนต้องตั้งใจฟังว่าเพื่อนพูดว่าอะไร ผู้เรียนสามารถช่วยสอนหรือปรับแก้สิ่งผิดให้กันได้ในการทำงานร่วมกันผู้เรียนสามารถดึงเอาความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่มารวมกันได้ ผู้เรียนมีความสามัคคีในกลุ่ม

การพัฒนาผู้เรียนในด้านปัญญาพฤติกรรมจิตใจและทักษะทางสังคม เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมพลังผู้เรียนให้คิดแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ และสร้างสรรค์ความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น ทำงานร่วมกับบุคคลอื่น เห็นคุณค่าของตนเอง มีบุคลิกภาพทางสังคม สนใจที่จะเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีความรับผิดชอบควบคุมตนเองให้มีการพัฒนาไปในทางที่ถูกต้อง บรรยายภาพของกระบวนการเรียนรู้เป็นแบบมีส่วนร่วมผู้เรียนมีอิสระมีความมั่นใจในตนเอง พัฒนารูปแบบใหม่ผู้เรียนสร้างและเรียนรู้เอง (constructivism) และช่วยเหลือกลุ่มให้เกิดการเรียนรู้ไปในทิศทางเดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี, 2543, หน้า 27- 28)

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้คิด ค้นคว้า และสร้างข้อความรู้ด้วยตนเองได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน มีส่วนร่วมกันสร้างความรู้อย่างมีกระบวนการได้ผลงานที่ดี และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ นั่นคือ การให้ผู้เรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบ แก้ปัญหาทั้งด้วยตนเองและร่วมด้วยช่วยกันนั่นเอง

6. ผู้เรียนได้ฝึกค้นคว้า รวบรวมข้อมูล และสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้

สร้างความรู้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้แนวใหม่เชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยตนเองและสามารถพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นไปเรื่อยๆ ได้โดยอาศัยโครงสร้างความรู้ภายในตนเองกับการเรียนรู้ข้อมูลต่างๆ รอบตัวผู้เรียน ส่งผลต่อคุณภาพและประสบการณ์ทางสมองของผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางปัญญาของประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งสังเกตได้จากการเพิ่มขึ้นของความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในตัวผู้เรียน เป็นกระบวนการที่เน้นการเรียนรู้ที่มีความหมาย ผู้เรียนได้รับข้อมูลใหม่โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีความสามารถในการใช้ปัญญาในการบริโภคและเลือกรับข้อมูลข่าวสาร การที่ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพส่วนตัว ตามศักยภาพที่ได้พัฒนาขึ้น รู้ว่าผู้เรียนคือใคร จุดยืนของตนอยู่ที่ใด จะพัฒนาตนอย่างไรและพร้อมที่จะพัฒนาในลักษณะใดให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง แห่งคุณค่าของการเรียนรู้ว่าเป็นอริยทรัพย์ในตน

ผู้เรียนได้รับโอกาสเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริงอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง โดยมีปริมาณและคุณภาพอย่างเพียงพอ ได้รับการพัฒนาสติปัญญา (Intelligence Quotient หรือ IQ) มีความสามารถเผชิญความยากลำบาก (Adversity Quotient หรือ AQ) มีความสามารถในการเข้าใจความรู้ของตนเอง การควบคุมอารมณ์ของตนเอง (Emotion Quotient หรือ EQ) โดย การรู้จักและรู้ทันอารมณ์ความรู้สึกของตน สามารถจัดการกับอารมณ์ และควบคุมความเครียด รู้จักรอคอยเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น ทั้งสามารถสร้างสัมพันธภาพ กับบุคคลอื่นได้ ผู้เรียนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น จะทำให้การพัฒนาศักยภาพในหลาย ๆ ด้านมีประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ ศิลปะ ดนตรี กีฬา วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์ จะเสริมสร้างการเป็นบุคคลให้มีคุณภาพทั้งจิตใจ ปัญญา และพฤติกรรมเป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งจิตใจ ปัญญา และพฤติกรรมเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คู่คุณธรรมเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 30)

สรุปได้ว่า การเรียนของเด็กแต่ละคน ประสบความสำเร็จก็ต่อเมื่อเขานำความรู้ที่ได้รับนั้นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ และบังเกิดประสิทธิผลอย่างดียิ่ง สิ่งที่เรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ไม่จำกัดอยู่เฉพาะในบทเรียนแต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในสภาพความเป็นจริง เกิดประโยชน์และมีความหมายต่อตัวเรา ทั้งยังสามารถพยากรณ์ คาดคะเน หรือตั้งข้อสันนิษฐานต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การค้นคว้าเพื่อพิสูจน์ความเป็นจริงรู้จักสืบเสาะหาคำตอบ ข้อสงสัยต่าง ๆ จากแหล่งวิทยาการ รู้จักวิเคราะห์เหตุการณ์หรือสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผลมีความคิดเป็นของตนเอง มีจุดยืนที่แน่นอน และมีความเชื่อมั่นในตนเองพอที่จะไม่ตกเป็นเครื่องมือของใคร หรือเป็นเหยื่อ คำหลอกลวงจากผู้ที่ไม่ประสงค์ดี รู้วิธีดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า และสามารถให้ความช่วยเหลือและแนะนำผู้อื่นได้เมื่อเขาเติบโตขึ้น

7. ผู้เรียนได้เลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ และความถนัด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพการออกแบบกิจกรรม

การเรียนรู้จะต้องใกล้เคียงกับสภาพจริงในวิถีชีวิตของผู้เรียนในชุมชนและสังคม มุ่งสร้างบรรยากาศที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตโดยใช้สื่อที่หลากหลายในลักษณะองค์รวมที่เหมาะสมกับความสามารถในการเรียนรู้ตามความสนใจของผู้เรียน คำนึงถึงการใช้สมองทุกส่วนโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเสนอกิจกรรมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน จึงจะส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ ตามธรรมชาติ และศักยภาพได้คิดเอง ปฏิบัติเอง ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งร่วมประเมินผล การพัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพ ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละคน การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับความสนใจและวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนจะส่งผลการเสริมสร้างศักยภาพ ความเก่ง ความสามารถของผู้เรียนแต่ละบุคคลตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพผู้เรียนมีโอกาพัฒนาศักยภาพของตน เพราะผู้เรียนแต่ละคนต่างก็มีความเห็น ประสบการณ์ความชำนาญ ด้านต่าง ๆ ติดตามมาด้วยกันทุกคนอาจจะมีน้อยต่างกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ มีความสำคัญต่อผู้เรียนมากที่จะได้มีโอกาสร่วมแสดงความรู้สึก ความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์

จากแนวคิดและองค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น นำโยงไปสู่แนวทางของกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กเกิดความสุขในการเรียนได้ดังนี้

บทเรียนเริ่มจากง่ายไปยากคำนึงถึงวุฒิภาวะและความสามารถในการยอมรับของเด็กแต่ละวัยมีความต่อเนื่องในเนื้อหาวิชาและขยายวงไปสู่ความรู้แขนงอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจต่อชีวิตและโลกรอบตัว

1. วิธีการเรียนสนุกไม่น่าเบื่อ และตอบสนองความสนใจใคร่รู้ของนักเรียน การนำเสนอเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ขัดเขี้ยวหรือกดดัน เนื้อหาที่เรียนไม่มากเกินไปจนเด็กเกิดความล้า และไม่เบื่อเกินไปจนเด็กหมดความสนใจ
2. ทุกขั้นตอนของการเรียนรู้มุ่งพัฒนา และส่งเสริมกระบวนการคิดในแนวต่าง ๆ ของเด็ก รวมทั้งความคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ จากการประมวลข้อมูลและเหตุผลต่าง ๆ คิดปัญหาอย่างมีระบบ
3. แนวการเรียนรู้สัมพันธ์และสอดคล้องกับธรรมชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัสความงามและความเป็นไปของสรรพสิ่งรอบตัว บทเรียนไม่จำกัดสถานที่ หรือ เวลา และทุกคนมีสิทธิเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน
4. มีกิจกรรมหลากหลาย สนุก ชวนให้นักเรียนเกิดความสนใจต่อบทเรียนนั้น ๆ เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ ภาษาที่ใช้จูงใจเด็ก นุ่มนวลให้กำลังใจ และเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์
5. สื่อที่ใช้ประกอบการเรียน เร้าใจให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจตรงตามเป้าหมาย ซึ่งกำหนดไว้อย่างชัดเจน คือมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนจนรู้ชัด (learn to know) เรียนจนได้ (learn to do) และเรียนเพื่อจะเป็น (learn to be)

6. การประเมินผล มุ่งเน้นพัฒนาการของเด็กในภาพรวมมากกว่าจะพิจารณาจากผล การทดสอบทางวิชาการและเปิดโอกาสให้เด็กได้ประเมินผลตนเองด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ, 2541, หน้า 28-29)

หากการจัดการเรียนการสอนใด มีองค์ประกอบของการเรียนที่มีความสุข และมีกระบวนการเรียนรู้อย่างมีความสุข ครบถ้วนแล้ว ก็เป็นที่หวังได้ว่า ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจะเกิดความสุขร่วมกันในการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า เมื่อเด็กได้รับการกระตุ้นให้เรียนรู้แบบมีส่วนร่วมตามยุทธวิธีเหล่านี้ เด็กจะสามารถแสดงออกได้อย่างหลากหลาย มีโอกาสได้ศึกษาทดลองสิ่งที่ตนเองอยากเรียนรู้ ที่มีการจัดเตรียมให้อย่างเป็นระบบทั้งในและนอกห้องเรียน เด็กก็จะแสดงความสามารถหลายด้านหรือเฉพาะด้านของตนออกมาในเชิงสร้างสรรค์และเป็นการฝึกทักษะนิสัยที่ดี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมในโอกาสต่อไป

8. ผู้เรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและมีความรับผิดชอบในการทำงาน การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ควรเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวาดังนั้นผู้เรียนควรมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนต้องเตรียมตนเองให้พร้อมที่จะรับความรู้ ฝึกฝนทักษะที่จำเป็นและเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีงามให้เกิดขึ้น ผู้เรียนจะต้องใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีวุฒิภาวะ มีความรับผิดชอบที่จะค้นหา ค้นพบข้อความรู้และสรุปข้อความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเองมากขึ้น ผู้เรียนต้องแสดงพฤติกรรมที่จำเป็นในการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น โดยเข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นให้ความร่วมมือและรับผิดชอบในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแสวงหาข้อมูลการศึกษาข้อมูลและการสรุป การจัดการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น สิ่งที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมีไม่ใช่ความมั่นใจในตัวเองอย่างสูงแต่เป็นความสามารถในระดับสูงในการควบคุมตนเอง นั่นคือความมีวินัยและรับผิดชอบต่อผลงานของตนเองนั่นเอง

ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่จะเป็นผู้มีบุคลิกภาพส่วนตน ตามศักยภาพที่ได้พัฒนาขึ้นรู้ว่าผู้เรียนคือใคร จุดยืนของตนอยู่ที่ใด จะพัฒนาตนอย่างไรและพร้อมที่จะพัฒนาในลักษณะใดให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (learning) สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ว่าเป็นอริยทรัพย์ในตน ดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ สามารถแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ (assertion) มีทักษะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีความเชื่อมั่นในตนเองไม่มีลักษณะก้าวร้าว การแสดงออกที่เหมาะสมและสร้างสรรค์ สามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง มีค่านิยมในการตัดสินใจด้วยตนเองและมีความรับผิดชอบต่อตนเองการป้องกันสิทธิของตนเอง และผู้อื่น มีความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรมตรงกัน มีความเป็นมิตรกับทุกคนมีความรู้สึกในทางสร้างสรรค์ และสามารถใช้ปัญญาในการบริโภค ทั้งสามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสาร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานยกเว้นมนตรี, 2543, หน้า 29)

เด็กเกิดความรัก และภูมิใจในตนเอง รู้จักปรับตัวได้ทุกที่ ทุกเวลา รู้จักตัวเองเห็นคุณค่าของชีวิตและความเป็นมนุษย์ของตน รับรู้ความหมายของการมีชีวิตอยู่ ยอมรับทั้งจุดดีและจุดด้อยของตนเอง และคิดหาวิธีปรับปรุงแก้ไขเข้าใจธรรมชาติของความเปลี่ยนแปลงและรู้วิธีปรับตนเองให้อยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ได้โดยไม่เสียสุขภาพจิต รู้จักเกรงใจและให้เกียรติผู้อื่น มีเหตุผล และใจกว้างพร้อมที่จะดำเนินชีวิตในบทบาทของผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบ “เราทุกคนต้องการความรู้สึกที่ว่า ตัวของเรามีความสำคัญ มีคุณค่า มีความสามารถในการกระทำการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องรอพึ่งผู้อื่น ความรู้สึกที่เราต้องการลึก ๆ นี้ อาจเรียกเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า Esteem need ความต้องการที่สำคัญนี้จะเกิดขึ้นได้ เมื่อเราได้คิดเอง ตัดสินใจเอง และได้มีโอกาสลงมือทำอะไร ๆ ด้วยตัวเองพร้อมๆ กับมีโอกาสได้รับพิชชอบในสิ่งที่ตัวเองได้ทำลงไป” ข้อความข้างต้นคัดตอนมาจากบทความในหนังสือ “สวรรค์มีตา” หรือ “ผู้ชีวิตด้วยจิตวิทยาชุดที่ 4” ของเกียรติวรรณ อมาตยกุล (2536) ความภูมิใจของเราจะเกิดขึ้น เมื่อเราได้แสดงความสามารถบางสิ่งบางอย่างให้ผู้อื่นได้รับรู้

เด็กอนุบาล ภูมิใจมากเมื่อแกลงชิงช้าได้เอง จึงต้องเรียกแม่ให้มาลงดูเขานั่งชิงช้าเด็กประถม ภูมิใจมาก เมื่องานกลุ่มเรื่อง “ภูเขาไฟ” ของเขาได้รับคำชมเชย แม้ภูเขาไฟจะไม่เหมือนของจริงนัก แต่ความคิดที่ทำให้เกิดกลุ่มคว้นพวยพุ่งออกมาทางปล่องภูเขาไฟ เป็นประสบการณ์ที่น่าตื่นเต้น และเป็นความสำเร็จที่เขาภาคภูมิใจ การได้ทำสิ่งที่ตนชอบและถนัดและเมื่อประสบความสำเร็จย่อมนำความภาคภูมิใจมาให้ตัวเอง นักกีฬาที่ได้รับเหรียญรางวัล ย่อมภูมิใจในความสามารถของเขาและเกิดกำลังใจที่จะพัฒนาฝีมือของตัวเองให้ก้าวหน้าขึ้นไปอีก งานใดที่เราทำแล้วเกิดความภาคภูมิใจเราก็มักจะรักงานนั้น และอยากทำให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก เมื่อเรารักงานนั้น ก็ย่อมรักผู้ร่วมงาน (ซึ่งรวมทั้งตัวเองด้วย) แล้วแผ่ขยายไปถึงผู้อื่น กลุ่มอื่นอยากให้เขาประสบความสำเร็จบ้าง

ใครก็ตามเมื่อทำอะไรแล้ว เกิดความผิดพลาด ประสบความล้มเหลว ไม่สำเร็จ ย่อมจะเกิดความรู้สึก ท้อแท้ เบื่อหน่าย ไม่อยากคิดอะไรใหม่ ๆ ไม่อยากทำอะไรอีก และเริ่มมองโลกในแง่ร้าย มองเพื่อนร่วมงานอย่างไม่เป็นมิตร มองคนรอบข้างอย่างระแวง นานไปก็ครุ่นคิดที่จะแก้แค้นเอาชนะ แม้ในทางที่ไม่เหมาะสมก็ไม่เกรงกลัว เพียงเพื่อให้ชนะเขาเท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2541, หน้า 21-22)

สรุปได้ว่า ทักษะพื้นฐานในการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนนั้นควรมีทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ การปฏิบัติ การอภิปราย วิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและการทำงานเป็นกลุ่ม ได้ฝึกหาความรู้และฝึกปฏิบัติ ฝึกทักษะด้านต่าง ๆ โดยเน้นการมีบทบาทในการดำเนินการซึ่งช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี

9. ผู้เรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง เพื่อนและกลุ่มทั้งด้านการปฏิบัติและผลงาน รวมทั้งยอมรับการประเมินของผู้อื่น ซึ่งเป็นขั้นการตกผลึก

ของกระบวนการเรียนรู้รายบุคคล กล่าวคือ ผู้เรียนแต่ละคนจะเกิดการมองสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน หลังจากที่เขาได้ผ่าน กิจกรรมการเรียนรู้และการแสดงออกกระบวนการดังกล่าวข้างต้น ซึ่งพิจารณาได้จากการหาข้อสรุปจากบทเรียน โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะเพิ่มเติม การแลกเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ การสะท้อนความคิดการแสวงหาผลงาน การจัดนิทรรศการ การแสดงออกในลักษณะละคร มีการนำข้อค้นพบ การปรับปรุงตนเอง เช่นการปรับปรุงบุคลิกภาพ การเข้ากับคนอื่นได้ การเข้าใจผู้อื่น การเห็นอกเห็นใจผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง การเคารพสิทธิผู้อื่น เป็นผู้เห็นคุณค่าตนเอง เห็นอกเห็นใจ เข้าใจ และมีความรู้สึกร่วม เป็นบุคคลที่ไม่เห็นแก่ตัว ใจกว้าง มีศีลธรรม แสวงหาความเสมอภาคและโอกาส เคารพสิทธิของแต่ละบุคคล เคารพตนเอง เคารพผู้อื่น ผู้เรียนได้ฝึกประเมินตนเอง โดยมีแฟ้มสะสมผลงานของนักเรียน (student portfolio) โดยผู้เรียนมีการประเมินตนเองและเพื่อนทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการประเมินงานของตนและของเพื่อนร่วมห้อง การประเมินตนเองและเพื่อนจะเป็นวิธีการที่ใช้ได้ดีหากต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับตนเอง สะท้อนความรู้ความเข้าใจเนื้อหาวิชา ทักษะความสามารถ และคุณลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนได้ใช้ความคิดและแสวงหาวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมกับความสามารถและมีความหมายต่อตนเอง และสามารถแสดงผลการเรียนรู้ในชั้นเรียนและชีวิตประจำวัน ผู้เรียนได้นำผลการประเมินแต่ละครั้งไปพัฒนาตนเอง รู้จักตนเองและเกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเอง โดยผู้เรียนได้คัดเลือกผลงานที่ดีที่สุดตามจำนวนที่กำหนด และปรับปรุงผลงานที่เลือกให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนด และมีการแสดงความคิดเห็นที่มีผลงานของตนเองในแฟ้มสะสมผลงาน และพร้อมที่จะนำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาตนเองต่อไป ผู้เรียนต้องมีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลายโดยการฝึกทักษะพื้นฐาน ซึ่งเป็นเครื่องมือของ การเรียนรู้ ได้แก่ทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนให้คล่องแคล่วสามารถนำไปใช้ประโยชน์ใน การศึกษาหาความรู้ได้อย่างเต็มที่เพื่อการพัฒนาตนเองไปสู่จุดหมายปลายทางที่พึงประสงค์ นั่นคือการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning person) นั่นเอง

ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูหรือผู้สอนมิได้มีความสำคัญน้อยลง แต่ยังมีความสำคัญอย่างมาก หรืออาจมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม เพราะเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ตั้งอยู่บนฐานของผลประโยชน์อันสูงสุดที่ผู้เรียนพึงได้รับตามสิทธิพื้นฐานครูและผู้เกี่ยวข้องคนอื่น ๆ โดยเฉพาะผู้บริหาร พ่อแม่ ผู้ปกครองจำเป็นต้องรู้จักคิดค้น สร้างสรรค์ และจัดสภาพการณ์ที่เอื้ออำนวย รวมทั้งเปิดทางใหม่ ๆ ให้กับผู้เรียน ให้เขาได้ค้นพบและรู้จักตนเอง ดังนั้นผู้เรียนจะต้องฝึกใช้ปัญญาขั้นสูงกว่าการท่องจำ นั่นคือ การได้ใช้สติปัญญาด้านการรู้จัก วิเคราะห์ สร้างสรรค์ ตัดสินใจ แก้ปัญหา และสังเคราะห์เป็นสาระความรู้ที่มีความหมายต่อตนเองรวมทั้งเกิดทักษะการเรียนรู้ที่มีหลากหลายวิธี เช่น การค้นคว้า อภิปราย ถกเถียง สะท้อนความคิดลงมือปฏิบัติจริงทั้งที่ทำงานคนเดียวและทำงานกลุ่ม ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่จะร่วมมือช่วยเหลือกันและกัน

อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ครูผู้สอนรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล และสนับสนุนให้แต่ละคนวางแผนการเรียนรู้ตามความสนใจและเรียนตามลีลาความถนัดของตนเองได้

สรุปได้ว่า การประเมินพัฒนาการของเด็กในทุกระดับ การมุ่งความสนใจไปสู่การสอบและเน้นด้านวิชาการเพียงด้านเดียว จึงเป็นเสมือนการประเมินค่าของคนเพียงซีกเดียว ซีกที่สำรวจว่าความจำเขาดีแค่ไหน ลายมือเขาเป็นอย่างไร เขารู้อะไรบ้าง แต่ด้านอื่นๆ ถูกลดความสนใจลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตระหนักในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ คุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีและศิลปะของความเป็นไทยของตัวเอง ในการที่จะเกิดความรู้ความคิด รู้จักไตร่ตรอง การควรไม่ควร รู้จักปรับบุคลิกภาพให้สง่างามและเหมาะสม รู้จักวางตัวอย่างถูกกาลเทศะ มีสุนทรียภาพ มีความสุขุมและเพียบพร้อมด้วยคุณธรรม พึ่งตนเองได้ และเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ขนาดของโรงเรียน

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ตัวแปรขนาดโรงเรียน ได้แก่ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ เป็นตัวแปรที่สำคัญที่ควรนำมาศึกษาตัวแปรหนึ่ง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะประสบผลสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการ นอกจากครูผู้สอนซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรงในชั้นเรียนจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำแนวคิดไปสู่ความสำเร็จแล้ว ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายปัจจัยที่เป็นส่วนสนับสนุนผลักดันให้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในชั้นเรียนเป็นสำคัญในชั้นเรียนและในโรงเรียนดำเนินไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นระบบการบริหารจัดการในโรงเรียน การจัดสิ่งสนับสนุนด้านต่าง ๆ การนิเทศภายใน ลำดับ ติดตาม หรือการจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการนำแนวความคิดนี้ไปใช้ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ทำให้ขนาดของโรงเรียนจึงเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้สภาพ ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนแต่ละขนาดมีความแตกต่างกันเนื่องมาจากการขยายตัวของกิจกรรมในองค์การทำให้ประสิทธิภาพของระบบต่าง ๆ ที่เคยจัดไว้แล้วอาจลดต่ำลงได้จากการศึกษาของ กิตติศักดิ์ เปรมสุข (2525) เกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานวิชาการในการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตาก พบว่า เมื่อศึกษาระดับปัญหาตามตัวแปร ขนาดของโรงเรียนพบว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีปัญหาด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนด้านการปรับปรุงการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและการประเมินผลแตกต่างกัน จากงานวิจัยของกิติมา ปริดีคิลก (2529, 30) พบว่าขนาดและความซับซ้อนของกิจการภายในองค์การเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งขององค์การที่จะทำให้องค์การเกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ในการแยกประเภทของงานจำเป็นต้องคำนึงถึง

ปริมาณงานและคุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงานควบคู่กันไป เพื่อประสิทธิภาพของงาน หากเป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่ การแบ่งแยกงานอาจมีการแบ่งแยกประเภทของงานได้หลายประเภท

จากการศึกษาค้นคว้าและวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531, 1-3) ยังพบว่าปัญหาคุณภาพของนักเรียนมี 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณสมบัติที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและคุณสมบัติที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนยังไม่เป็นที่น่าพอใจและมีความแตกต่างกันมากตามขนาดของโรงเรียน พบว่า นักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่มีผลสัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสอดคล้องกับงานวิจัยของสุติ ชัยกฤษ (2539) ซึ่งทำการวิเคราะห์ความพร้อมในการดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา เขตการศึกษา 12 พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ มีความพร้อมในการดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานแตกต่างกัน โดยโรงเรียนขนาดใหญ่มีความพร้อมมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ธงชัย สันติวงษ์ (2534, หน้า 194) พบว่าขนาดของโรงเรียน ในการทำงานในองค์กรใด ๆ ก็ตามขนาดขององค์กรมีส่วนในการทำให้การทำงานภายในองค์กรนั้น ๆ ประสบผลสำเร็จได้มากหรือน้อย ขนาดขององค์กรไม่ว่าจะเป็นขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ มีผลต่อการเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานนั้น ๆ ทั้งสิ้น องค์กรที่มีขนาดใหญ่จะมีความสับสน และซับซ้อน อันเนื่องมาจากการขยายตัวของกิจกรรมในองค์กรทำให้ประสิทธิภาพของระบบต่าง ๆ ที่เคยจัดไว้แล้ว อาจลดต่ำลงได้ ในเวลาเดียวกันทรัพยากรบุคคลที่ปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยและงานวิจัยของ พัทธรา สุทธิบุตร (2537) พบว่าขนาดของโรงเรียน โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ ก็มีผลต่อการเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานของโรงเรียน ดังเช่น ขวาล การินทร์ (2535) ที่พบว่าผู้บริหารที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีระดับปัญหาการดำเนินงานการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็กแตกต่างกัน พบว่าปัญหาการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนเทศบาลที่มีขนาดต่างกันมีปัญหาด้านการจัดบุคลากรแตกต่างกัน และจันทร์เพ็ญ หมั่นการ (2539) ได้ทำการศึกษาปัญหาด้านการใช้กระบวนการวางแผนกระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 12 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่โรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีปัญหาการใช้กระบวนการวางแผน กระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศภายในโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายขั้นตอนในแต่ละด้าน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดกลาง มีปัญหาลำดับการวางแผนในด้านกระบวนการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นทุกขั้นตอนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าขนาดของโรงเรียนที่ต่างกันส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้น

ผู้เรียนเป็นสำคัญ การวิจัยจึงศึกษาตัวแปรด้านขนาดของโรงเรียนเพื่อผลการวิจัยอาจทำให้ทราบถึงขนาดของโรงเรียนที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ประสบการณ์การทำงานของครู

ในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ตัวแปรประสบการณ์ทำงานของครูแบ่งออกเป็นประสบการณ์มากและประสบการณ์น้อยโดยมีเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ การทำงานในองค์กรหากบุคคลไม่มีประสิทธิภาพหรือไม่มีความเหมาะสมกับงานไม่มีประสบการณ์ องค์กรจะดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จไม่ได้ (บัณฑิต อินทรจีน, 2526, หน้า 1) ในสถานศึกษาที่เช่นกัน ประสบการณ์ของบุคลากรมีความสัมพันธ์กับการวิเคราะห์ปัญหาและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ฝึกทักษะ และสร้างทัศนคติที่ดีแก่ผู้เรียน และการปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ จรรยา สุวรรณทัต และดวงเดือน พันธุนาวิน (2531, หน้า 52) กล่าวว่า สถิติปัญญาของบุคคล ไม่ได้ขึ้นอยู่กับหนทางที่ศึกษาทางสมองของบุคคลนั้นจะได้รับการขยายให้ดีขึ้น สูง ขึ้นตามประสบการณ์ และโอกาสที่บุคคลนั้นจะได้รับในเวลาต่อมาอีกด้วย และกันยา สุวรรณแสง (2536, หน้า 81) กล่าวว่า ประสบการณ์และการเรียนรู้ของแต่ละคน ทั้งสองอย่างนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด แยกออกจากกันไม่ได้ ประสบการณ์เป็นเครื่องมือ หรือวิธีการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และในเวลาเดียวกันนั้นผลจากการเรียนรู้ทำให้คนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ แต่ต้องอาศัยการจัด ประสบการณ์ที่ดีพอจึงจะทำให้คนได้เรียนรู้เป็นผลสำเร็จ แต่ทุกคนไม่ได้รับประสบการณ์ที่เท่าเทียมกันสิ่งแวดล้อมไม่เหมือนกันจึงมีโอกาสดูได้เรียนรู้ต่างกัน ฉะนั้นคนเราจึงมีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ชานินทร์ ลิขากาศ (2539, หน้า16) ที่กล่าวว่าประสบการณ์และความคิดความอ่านที่สะสมมานั้นจนตกผลึก ยากที่จะละลายหรือคลี่คลายเป็นอย่างอื่น ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประสบการณ์ในการทำงานของครูเป็นตัวแปรที่สำคัญที่ควรนำมาศึกษา เพราะบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นบทบาทของครูจะต้องเปลี่ยนไปจากเดิม เพราะการเรียนการสอนในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับความก้าวหน้าของสังคม ในยุคข้อมูลข่าวสารด้วยเหตุผล อย่างน้อย 2 ประการ คือ 1.ครูเน้นวิธีสอนแบบนำความรู้มาบอกนักเรียน กิจกรรมส่วนใหญ่ในห้องเรียนจึงเป็นของครูผู้สอน เมื่อแนวคิดใหม่เน้นผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเองและบทบาทการบอกของครูลดลง จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของครูใหม่ 2.บทบาทของเทคโนโลยีการเรียนรู้ การเรียนการสอนเดิมนั้นเกือบไม่ได้ใช้เทคโนโลยี นอกจากหนังสือ แต่โลกยุคปัจจุบันเป็นโลกของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ซึ่งได้เข้ามามีผลกระทบอย่างมากต่อกระบวนการเรียนการสอนในโลกยุคใหม่นักเรียนจะเรียนด้วยตนเองได้โดยอาศัยคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต จึงเป็นยุคที่บทบาทของครูเปลี่ยนแปลง ประสบการณ์การทำงาน ofครูจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า ประสบการณ์มีผลต่อทัศนคติ ความคิดเห็น ที่มีผลต่อการรับรู้และเข้าใจต่อสิ่งต่าง ๆ ได้โดยอาศัยเวลาหรือประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มา ดังนั้นประสบการณ์จึงเป็นตัวแปรที่น่าสนใจและได้นำมา

ศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ดังที่ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2521) ได้ศึกษาวิจัยปัญหาของครูกับนวัตกรรมทางการศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างแนวความคิดต่ออาชีพครูและแบบพฤติกรรม โดยศึกษากับครูในเขตการศึกษา 7 จำนวน 281 คน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการยอมรับนวัตกรรมทางการศึกษาที่เด่นชัดที่สุดคือครูที่มีระยะเวลาที่ทำการสอนมากและยังพบว่าครูที่มีระยะเวลาที่ทำการสอนน้อยที่สอนอยู่ในโรงเรียนที่มีลักษณะที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง มีการแสวงหาความรู้และนำความรู้ไปใช้มากกว่าครูที่สอนมานาน

จากงานวิจัยข้างต้นจึงอาจสรุปได้ว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อยจะเป็นผู้ที่มีการยอมรับความคิดใหม่ และนวัตกรรมทางการศึกษา และมีการแสวงหาความรู้และนำความรู้ไปใช้มากกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำการสอนมากซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญตัวหนึ่งของครูที่จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเมื่อแนวโน้มของการเรียนการสอนเปลี่ยนไปบทบาทของผู้เรียนสำคัญเด่นชัดมากขึ้น บทบาทครูจึงต้องปรับเปลี่ยนไปจากเดิมจากบทบาทที่สำคัญที่สุดในฐานะผู้บอกเล่าข้อมูลความรู้ทั้งหมดแก่ผู้เรียนมาเป็นผู้สนับสนุนจัดสิ่งแวดล้อมที่จะเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด

เขตที่ตั้ง

ในงานวิจัยฉบับนี้ แบ่งออกเป็น สองเขต คือในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก ประกอบไปด้วยจังหวัดที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา และจังหวัดที่อยู่นอกเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี นครนายก สระแก้ว ปราจีนบุรี ตราด การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ได้เริ่มมีการวางแผน และปฏิบัติการอย่างจริงจังมาตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2524 โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่แถบนี้ให้เป็นศูนย์กลางความเจริญแห่งใหม่ เพื่อสนับสนุนการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่นๆ อย่างสมบูรณ์โดยมีเป้าหมายที่จะใช้ชายฝั่งทะเลตะวันออกเป็นประตูทางออกให้กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในการส่งสินค้าออกไปจำหน่ายในต่างประเทศโดยไม่ต้องผ่านกรุงเทพมหานคร ในขณะที่เดียวกันจะจัดให้มีการบริการด้านสังคมที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนการลงทุนของเอกชนในพื้นที่นี้ โดยเฉพาะการพัฒนาฝีมือแรงงาน การให้การศึกษา การสาธารณสุข

การพัฒนาชุมชนและบริการสังคม เป็นแผนงานหลักหนึ่งในการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก เพื่อรองรับความเจริญในภูมิภาคนี้ จึงต้องมีการวางแผนพัฒนาการศึกษาและสังคมให้สอดคล้องกับการพัฒนา ในพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนงาน ดังนี้

1. จัดและพัฒนาบริการสังคม ด้านการศึกษา สาธารณสุข แรงงาน ศิลปวัฒนธรรม นันทนาการ ความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย และการจัดรูปแบบ

การปกครองท้องถิ่นให้กับชุมชนใหม่ และชุมชนเดิมของจังหวัด ให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของประชากร และเอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม

2. พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพจริยธรรมและทักษะต่าง ๆ ที่สนองต่อความต้องการแรงงานในอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ และการอยู่ร่วมกันในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2533, หน้า 9)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2533, หน้า 39 – 44) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ดังนี้

1. ขยายการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท เพื่อสนองความต้องการของชุมชน และรองรับความเจริญเติบโตของภาคตะวันออก โดย

1.1 ขยายการศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับ ทุกประเภทที่อยู่เดิม

1.2 ขยายการศึกษาโดยจัดตั้งสถานศึกษาใหม่

1.3 ขยายบริการในการจัดฝึกอบรมอาชีพ

2. ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทุกระดับทุกประเภท ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมภาคตะวันออก

2.1 พัฒนาเนื้อหาวิชาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2.2 พัฒนาเนื้อหาวิชาการที่เกี่ยวกับพื้นฐานอาชีพ

2.3 พัฒนาการเรียนการสอนด้านจริยธรรมและค่านิยม

2.4 พัฒนาและส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา

จากการที่รัฐบาลได้ประกาศให้พื้นที่ในจังหวัด ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา เป็นเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลโดยสร้างอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ย่อมเกิดผลกระทบทางด้านสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่เห็นได้ชัดเจน คือ การอพยพของประชาชนจำนวนมาก ซึ่งมีผลทำให้ประชากรใน 3 จังหวัดนี้สูงขึ้น ประชากรในที่นี่รวมถึงเด็กและเยาวชนในวัยกำลังศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่จำนวนโรงเรียน อาคารเรียนที่รองรับมีเท่าเดิม จึงอาจเกิดปัญหาในการดำเนินงานได้ ดังที่ดำรงศรีภักดี (2538) ศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตและนอกเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตและนอกเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกโดยส่วนรวมมีปัญหาอยู่ในระดับกลาง ซึ่งแต่เดิมอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่ากระทรวงศึกษาธิการได้สนับสนุนการจัดการศึกษาในส่วนภูมิภาคมากขึ้น และพบว่าโรงเรียนไม่ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับงานการเรียนการสอนเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนในจังหวัด ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารและครู ซึ่งแต่เดิมมีบทบาทหน้าที่ในโรงเรียนเพียงอย่างเดียว แต่เมื่อสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจในพื้นที่พัฒนาชายฝั่ง

ทะเลตะวันออกเปลี่ยนแปลงไป บทบาทและภารกิจของงานย่อมมากขึ้น ประกอบกับความต้องการด้านเศรษฐกิจของผู้บริหารและครูเองทำให้ไม่มีเวลาที่จะทุ่มเทให้กับการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตและนอกเขตนั้น พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก สังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 12 มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้งสุธี ชัยกฤษ (2539) ได้ทำการวิเคราะห์ความพร้อมในการดำเนินงานตามเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา เขตการศึกษา 12 พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกกับโรงเรียนประถมศึกษานอกเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกมีความพร้อมในการดำเนินงานตามเกณฑ์มาตรฐานแตกต่างกัน โดยโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตมีความพร้อมมากกว่าโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก

จะเห็นได้ว่าเขตที่ตั้งส่งผลต่อประสิทธิภาพและความพร้อมในการดำเนินงานของโรงเรียน ผู้วิจัยจึงสนใจตัวแปรดังกล่าวเพื่อติดตามสภาพและปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ว่าจังหวัดที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกกับจังหวัดที่ตั้งอยู่นอกเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกมีสภาพและปัญหาแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่เหมาะสมกับเขตที่ตั้งต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

พิชญา ชาติสุวรรณ (2528) พบว่า ครูฝึกให้นักเรียนกล้าพูด กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสมในระดับมากจากข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด 10 อันดับแรกนั้น อาจเนื่องมาจากการให้โอกาสนักเรียนแสดงความคิดเห็น นักเรียนยอมรับฟังความคิดเห็น รับฟังเหตุผลของผู้อื่น และครูเองก็ต้องรับฟัง ความคิดเห็นของนักเรียนด้วยนั้นเป็นเจตนารมณ์หลักของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่ต้องการให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และมีคุณธรรมซึ่งครูผู้สอนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ และคุ้นเคยเป็นอย่างดี ทั้งในคุณลักษณะที่ต้องการเป็นการดำเนินการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการและวิธีการสอนที่หลากหลาย โดยเป็นนักเรียนเป็นศูนย์กลางให้นักเรียนกระทำจริง ปฏิบัติจริงครูเป็นผู้กำกับดูแลให้การเรียนการสอนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ดังนั้นครูจึงมีพฤติกรรมการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องนี้มากที่สุดอีกรายการหนึ่ง

กุหลาบ กาญโรจน์ (2534) ศึกษาพฤติกรรมการสอนอ่านจับใจความของครูดีเด่นกลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่พบว่า

ด้านการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน ครูมีพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในการสอนศิลปศึกษานั้น ส่วนใหญ่เป็นการสอนโดยใช้กระบวนการปฏิบัติ ซึ่งมีการให้รายละเอียดข้อมูลการทำตามแบบปฏิบัติและการปฏิบัติให้เกิดความชำนาญ

ครั้งนี้ คร่ำเสมอ (2534) พบว่า พฤติกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต บางส่วนยังดำเนินการสอนตามความเคยชิน มิได้ดำเนินการตามที่ควรจะเป็น กล่าวคือ การสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางให้นักเรียนปฏิบัติจริงเกิดการเรียนรู้โดยวิธีสอนที่หลากหลายเน้นกระบวนการเป็นต้น

พนาลัย อยู่สำราญ (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ตัวแปรทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับนวัตกรรมการสอนของครูผู้สอนสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมเขตการศึกษา 1 พบว่า

1. ครูอายุน้อยมีความตั้งใจที่จะกระทำการสอนด้วยวิธีการที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางมากกว่าครูอายุมาก
2. ครูที่มีปริมาณความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมทางการสอนแบบเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนสูงจะมีความตั้งใจที่จะทำการสอนด้วยวิธีเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอนและมีพฤติกรรมยอมรับนวัตกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอนสูงด้วย
3. ทักษะติดต่อพฤติกรรมยอมรับนวัตกรรมทางการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มสามารถร่วมกันทำนายความตั้งใจที่จะกระทำการสอนด้วยวิธีเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
4. ความตั้งใจที่จะกระทำการสอนด้วยวิธีเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
5. กลุ่มครูชายที่มีการยอมรับนวัตกรรมทางการสอนในระดับจิตใจต่ำ ได้แก่ ครูชายอายุมากที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็ก สำหรับกลุ่มครูผู้หญิงนั้น ได้แก่ ครูหญิงที่มีระยะเวลาที่ทำการสอนน้อย ที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดกลาง ครูหญิงอายุมากที่มีระยะเวลาในการทำการสอนน้อย

พินิจ ดวงแสง (2539) ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการสอนของครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาจังหวัดชลบุรี พบว่า ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต บางส่วนยังดำเนินการสอนตามความเคยชิน มิได้ดำเนินการตามที่ควรจะเป็นกล่าวคือ การสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางให้นักเรียนปฏิบัติจริง เกิดการเรียนรู้โดยวิธีสอนที่หลากหลายโดยเน้นกระบวนการ

1. พฤติกรรมการสอนของครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดชลบุรี

1.1 พฤติกรรมด้านการเตรียมการสอน ปรากฏว่าครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตส่วนใหญ่มีการเตรียมการสอนล่วงหน้า และได้ศึกษาแผนการสอน คู่มือครูมีการกำหนดเนื้อหาแต่ละครั้งไว้ในแผนการสอน กำหนดสื่อและจัดเตรียมสื่อ รวมทั้งวิธีวัดผลประเมินผล และมีบางส่วนแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้นักเรียนก่อนทำการสอน

1.2 พฤติกรรมด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ปรากฏว่าครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ส่วนใหญ่ให้ออกาสนักเรียนแสดงความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนมีการแบ่งหน้าที่ให้นักเรียนทำอย่างเหมาะสม รวมทั้งการกำหนดข้อตกลงที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติในชั้นเรียน และมีครูบางส่วนมีวิธีการให้เด็กมีวินัยในตนเอง โดยไม่มีการลงโทษ จัดตกแต่งห้องเรียนด้วยผลงานของนักเรียน รวมถึงการจัดมุมความรู้ต่าง ๆ ร่วมกัน ส่วนพฤติกรรมรายการจัดทำป้ายนิเทศประกอบการเรียนการสอนมีการปฏิบัติเป็นส่วนน้อย

1.3 พฤติกรรมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปรากฏว่าครูทุกคนปฏิบัติพฤติกรรมรายการอยู่ในชั้นเรียนพอ ๆ กับการทบทวนความรู้เดิมก่อนขึ้นเนื้อหาใหม่ และครูส่วนใหญ่ได้จัดกิจกรรมพร้อมทั้งให้เวลาแก่ผู้เรียนอย่างเหมาะสม รวมถึงการช่วยกันสรุปเนื้อหา การเสริมแรงในการเรียนการสอนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามปัญหาด้วย

1.4 พฤติกรรมด้านการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน พบว่า ครูทุกคนใช้สื่อในด้านการนำเข้าสู่บทเรียนและการสรุปบทเรียน และครูส่วนใหญ่ใช้สื่อในขั้นตอนดำเนินการสอน รวมถึงการให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้สื่อด้วย

1.5 พฤติกรรมด้านการวัดผลประเมินผล ปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่ซักถามผู้เรียนด้วยคำถามหลากหลาย และใช้วิธีการวัดผลหลาย ๆ วิธีในแต่ละเนื้อหา มีครูบางส่วนติดตามผลหลังการวัดผลและพัฒนาให้ดีขึ้น รวมถึงการทำหลักฐานการวัดผลประเมินผลหลังทดสอบเมื่อจบเนื้อหา และมีส่วนน้อยที่จะแสดงพฤติกรรมรายการทดสอบพื้นฐานเด็กก่อนการเรียน

2. เปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนของครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในโรงเรียนในเมืองและโรงเรียนนอกเมืองในด้านการเตรียมการสอน และการวัดผลประเมินผล แตกต่างกันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ส่วนพฤติกรรมการสอนด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่น้อยสำคัญทางสถิติ

พินิจ ดวงแสง (2539) เสนอความเห็นว่างบรยากาศที่ดีในห้องเรียนเกิดจากครูและนักเรียนเป็นเสมือนที่ปรึกษาซึ่งกันและกัน ครูเป็นผู้สร้างความสนิสนมคุ่นเคยทักทายตามปกติ และพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็น เพราะการพูดคุยเป็นกันเองกับนักเรียนนั้น ครูสามารถ

สอดคล้องข้อคิดศีลธรรม จรรยา และแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่นักเรียนได้อย่างมากผลพลอยได้ คือ ครูจะรู้จักนักเรียนได้ดี ส่วนลักษณะของห้องเรียนที่สร้างบรรยากาศที่ดีนั้น

ผ่องศรี สุนทรวงศ์สกุล (2541) ทำการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนกลุ่ม สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัด ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก พบว่าสภาพปัญหาด้านการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน พบว่าครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ตะวันออก มีสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ครูผู้สอน เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิตเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ และ ชีตนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งครูผู้สอนมีความชำนาญในการสอนมาตั้งแต่หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 แล้ว เมื่อมาถึงหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) การจัด กิจกรรมการเรียนการสอนจึงไม่มีปัญหา และนอกจากนี้ยังตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนการ สอนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต จึงได้มีศึกษาหาความรู้ และเข้าอบรมเพื่อเพิ่มทักษะใน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งจากเอกสารประกอบหลักสูตร และเอกสารจากการอบรม เกี่ยวกับการสอนต่าง ๆ ดังนั้นจึงส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สันทัด อินทริกานนท์ (2526) ได้ทำ การวิจัยเรื่อง ปัญหาการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับประถมศึกษา : ศึกษาเฉพาะ กรณีจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ครูประถมศึกษามีปัญหาการสอนด้านกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ใน ระดับปานกลาง

สมสุข สัมมนา (2541) ศึกษาและติดตามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบมี ส่วนร่วม กรณีศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว พบว่า การ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ด้านการเตรียมการสอน พบว่า ครูผู้สอน มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนอันดับหนึ่ง คือ กำหนดกิจกรรม / ใบงานสำหรับการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วมเหมาะสมด้านการสอนพบว่า ครูได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนอันดับหนึ่ง คือ กระตุ้นให้นักเรียนสรุปข้อคิดเห็นจน ความคิดนั้นสมบูรณ์ ด้านการใช้สื่อการสอน พบว่า ครูผู้สอนได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนอันดับหนึ่ง คือ ใช้สื่อประกอบเพื่อให้นักเรียนได้ สรุปความคิดรวบยอดด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนพบว่า ครูผู้สอนได้มีการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม การสอน อันดับหนึ่งคือ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน

สมศักดิ์ ดิษฐลักษณ์ (2541) ได้ทำการศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท (กศ.พร.) ในจังหวัดจันทบุรี พบว่าปัญหาการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการสอนจากการวิจัยพบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูส่วนหนึ่งยังสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง การสอนที่เน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงเป็นวิธีที่ครูต้องเตรียมการสอนมาก ทำให้การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนปฏิบัติจริงไม่เต็มที่

สำริง ออมทรัพย์ (2542) ทำการติดตามผลการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี พบว่าด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนพบว่า สภาพการปฏิบัติหรือมีอยู่ด้านนี้อยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นราย ปรากฏว่ามีการปฏิบัติมากเป็นอันดับแรก คือ มีการวางแผนมีหลักฐาน สามารถตรวจสอบการใช้ห้องปฏิบัติการได้ อันดับสอง คือ ครูจัดกิจกรรมสร้างนิสัย ปลูกฝังคุณธรรม จิตสำนึกให้เกิดผลถาวรให้กับนักเรียน และอันดับที่สาม คือ ครูวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับสภาพจริงของนักเรียน และในด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน พบว่า สภาพการปฏิบัติหรือมีอยู่ด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง ปรากฏว่า ข้อที่การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก อันดับแรก คือ ครูวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับสภาพจริงของนักเรียน อันดับสอง คือ ครูจัดกิจกรรมสร้างนิสัย ปลูกฝังคุณธรรม จิตสำนึกให้เกิดถาวรกับนักเรียน และอันดับที่สาม คือ นักเรียนมีความสามารถที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติกิจกรรม

สภาพปัญหาด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกมีสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ต้องจัดในลักษณะเน้นกระบวนการ ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และใช้กิจกรรมเป็นหลัก ดังนั้น การสอนแต่ละครั้ง ครูผู้สอนจะต้องเตรียมสื่อและกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดีจึงจะทำให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปได้ หากครูไม่ได้เตรียมสื่อและกิจกรรมจะไม่สามารถสนองวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้

สุทธิพงษ์ ทรงศีล (2542) ได้ทำการศึกษาการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบยึดเด็กเป็น ศูนย์กลางพบว่า

1. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครูพบว่า ครูในโรงเรียนบ้านหนองเตียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน ทั้ง 4 ด้าน โดยเฉลี่ยสูงขึ้น ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอนและด้าน การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

2. การรับรู้ของครูผู้สอนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง พบว่า ครูผู้สอนมีการรับรู้อยู่ในระดับเห็นด้วยมากได้แก่การจัดการเรียนการสอนแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลางส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้นำและกล้าแสดงออก

3. การรับรู้ของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ก่อนและหลังดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลางพบว่า นักเรียนที่มีการรับรู้อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ นักเรียนมีความรู้สึกว่าความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ได้

4. เปรียบเทียบการรับรู้ของครูผู้สอนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลางก่อนและหลังการดำเนินการพบว่า คะแนนเฉลี่ยการรับรู้หลังดำเนินการมากกว่า การรับรู้ก่อนการดำเนินการ

5. เปรียบเทียบการรับรู้ของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบยึดเด็ก เป็นศูนย์กลางก่อนและหลังดำเนินการ พบว่าคะแนนเฉลี่ยโดยรวม การรับรู้ของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลางก่อนและหลังดำเนินการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) โดยพบว่าการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลางหลังดำเนินการมีคะแนนสูงกว่าก่อนดำเนินการ

งานวิจัยต่างประเทศ

เกียมเมททีโอ (Giamatheo, 1967) ได้ตรวจสอบเปรียบเทียบพฤติกรรมของครูในระดับประถมศึกษาของกลุ่มครูดี กับกลุ่มปานกลาง (จำแนกโดยใช้มาตราส่วนประเมินค่าของครูใหญ่และศึกษานิเทศก์เป็นเกณฑ์) ใช้ระเบียบวิธีการสังเกตของ แฟลนเดอร์ วิเคราะห์พฤติกรรม ผลปรากฏว่า กระสวนพฤติกรรมของกลุ่มครูดีแตกต่างจากกลุ่มครูปานกลาง กลุ่มครูดีใช้เวลาพูดน้อยกว่า ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน ปล่อยให้เด็กแสดงความคิดเห็นและใช้คำถามให้คิดชนิดมีคำตอบมากกว่า หรือสรุปได้ว่ากลุ่มครูดีมีพฤติกรรมแบบอ้อมมากกว่าแบบตรง

บิลเดิล (Biddle, 1967) ได้ศึกษาและจำแนกคุณลักษณะของครูที่ดี กล่าวว่า คุณลักษณะของครูที่ดีนั้นจำแนกได้ 3 ประการ คือ ประการแรกด้านการกระทำของครูซึ่งอาจศึกษาและสังเกตได้จากกิจกรรมต่าง ๆ ของครูโดยตรง เช่น การยอมรับความรู้สึกของนักเรียน การยกย่องชมเชย รับฟังความคิดเห็น การซักถามปัญหา การแนะแนวทาง ประการที่สอง ได้แก่ ด้านกิริยามารยาท สามารถควบคุมความประพฤติของตนไว้ได้ มีความมั่นคงสม่ำเสมอ ดำรงกิริยาท่าทาง ประการที่สาม ได้แก่ พฤติกรรมของครูขณะสอนในห้องเรียน

วิทฮอลล์ และเลวิส (Withall & Lewis, 1967) ได้ศึกษาพฤติกรรมการปกครองชั้นของครู พบว่า บุคลิกลักษณะและพฤติกรรมของครูขณะอยู่ในชั้นของตน ถ้าครูใช้การออกคำสั่ง กำหนดหรือบอกให้นักเรียนทำโดยตรงแล้ว นักเรียนจะมีพฤติกรรมก้าวร้าว แต่ถ้าครูใช้พฤติกรรมที่เปิดโอกาส

ให้นักเรียนสามารถเลือกทำสิ่งต่าง ๆ ตามความสนใจของนักเรียนแล้วครูจะได้รับความร่วมมือและความรู้สึกที่เป็นมิตรจากนักเรียน

แพร์ริช (Parrish, 1969, p. 3024 – A) ได้ศึกษาครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 36 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง 18 คน ได้รับการฝึกการสังเกต และวิเคราะห์พฤติกรรมตามระบบของแฟลนเดอร์ และกลุ่มควบคุม 18 คน ผลเปรียบเทียบพฤติกรรมก่อนและหลังการทดลอง ปรากฏว่าครูในกลุ่มทดลองจะแสดงพฤติกรรมทางอ้อมแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยครูในกลุ่มตัวอย่างทดลองมีพฤติกรรมยอมรับความคิดเห็นและใช้ความคิดของนักเรียนยกย่องชมเชย และกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากกว่าครูในกลุ่มควบคุม แต่การบรรยายวิพากษ์วิจารณ์และสั่งหรือแนะแนวทางคำตอบให้กับนักเรียนน้อยกว่า

เล็กซ์ (Lex, 1973, pp. 60-93 อ้างถึงใน ทองคำ บุญประเสริฐ, 2535, หน้า 98) ได้ทำการศึกษาด้วยการทดลองการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับนักศึกษาปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในรัฐอินเดียนา (Indiana) ผลจากการทดสอบก่อนสอนและหลังสอนพบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มทั้งสองกลุ่มแต่พบว่ากลุ่มทดลองมีความพอใจในประสบการณ์ที่ได้รับและยินดีร่วมกิจกรรมนอกจากนี้ยังมีความต้องการที่จะเรียนแบบกลุ่มสัมพันธ์อีก

โรเจอร์ และคนอื่น ๆ (rogers & other, 1974) พบว่าครูที่ทราบความคิดใหม่ทางการศึกษาในระยะเริ่มต้นมักเป็นครูที่มีอายุน้อยกว่าคนอื่น ๆ ในโรงเรียนเดียวกัน

วินเคอร์ (Vinoker, 1975) พบว่าทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวกับการรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มทำนายความตั้งใจในการกระทำพฤติกรรมการวางแผนครอบครัวซึ่งจัดเป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่งได้สำหรับพฤติกรรมการสอนแบบเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนนั้นพบว่า การรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพียงตัวแปรเดียวที่ทำนายพฤติกรรมทางการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คลินตัน (Clinton, 1996) ได้ศึกษาปัญหาต่าง ๆ ของครูใหม่ที่สำเร็จปริญญาตรีจำนวน 10 คน จากมหาวิทยาลัยเท็กซัส เพื่อปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู ผลการศึกษาปรากฏว่าปัญหาที่ครูส่วนใหญ่ประสบอยู่ คือ ปัญหาการขาดการฝึกฝนการใช้อุปกรณ์การสอนจากสถานฝึกหัดครู จากความช่วยเหลือและขาดแหล่งทรัพยากร ปัญหาในการเลือกใช้วิธีสอน ส่วนมากใช้วิธีบรรยายและมีปัญหาไม่ได้ฝึกในด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรเท่าที่ควร

โบซอง (Beauchamp, 1996) ได้เสนอหลักเกณฑ์ในการจัดการเรียนได้ว่า หลักสูตรที่ดีควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ความแตกต่างในด้านความสามารถของแต่ละบุคคล
2. ความแตกต่างของอัตราความเจริญก้าวหน้าของแต่ละบุคคล

3. ความยืดหยุ่นของหลักสูตร เพื่อให้ครูสามารถดัดแปลงวัสดุอุปกรณ์การสอนให้สอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของผู้เรียนแต่ละบุคคล
4. การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละวันแต่ละชั่วโมงให้แตกต่างกัน
5. โอกาสที่ครูและนักเรียนจะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน

จากงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในด้านพฤติกรรมการสอนของครู และด้านพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียน ตามตัวบ่งชี้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน (พ.ค.ร) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยศึกษา สภาพ ปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน เขตการศึกษา 12 โดยศึกษาว่า ขนาดของโรงเรียน ประสบการณ์ทำงานของครู และเขตที่ตั้งส่งผลต่อสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของโรงเรียนประถมศึกษา อย่างไร ซึ่งในด้านพฤติกรรมการสอนของครูแบ่งออกเป็น 4 ด้านคือ ด้านการเตรียมการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อ และด้านการประเมินผล เพื่อนำมาวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ในการนำมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอนรูปแบบดังกล่าว ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น